
موسیقی
از دیدگاه قرآن و حدیث
Music in Qur'an &
Tradition
با نظارت: دکتر محمد بیستونی

بسم الله الرحمن الرحیم

موسیقی از دیدگاه قرآن و حدیث

نویسنده:

محمد بیستونی

ناشر چاپی:

بیان جوان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

موسیقی از دیدگاه قرآن و حدیث

مشخصات کتاب

سرشناسه : بیستونی، محمد، ۱۳۳۷-

عنوان و نام پدیدآور : موسیقی از دیدگاه قرآن و حدیث =Music in Quran and tradition/ تالیف محمد بیستونی؛ گروه تحقیق مریم حسین مردی، مهسان حسین مردی، اشرف سرشار.

مشخصات نشر : قم : بیان جوان ، ۱۳۸۵.

مشخصات ظاهری : [۱۹۱] ص.؛ ۱۴×۱۰/۵س م.

شابک : ۱۵۰۰۰ ریال :۹۶۴۸۳۹۹۵۲۲

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۸۱]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع : موسیقی درقرآن.

موضوع : موسیقی -- احادیث.

شناسه افزوده : حسین مردی، مریم

شناسه افزوده : حسین مردی، مهسان

شناسه افزوده : سرشار، اشرف

رده بندی کنگره : BP۱۰۴/ م۸۳ب۹ ۱۳۸۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۴-۴۷۱۶۶

ص:۱

اشاره

عنوان: موسیقی از دیدگاه قرآن و حدیث

مؤلف: دکتر محمّد بیستونی ویراستاری و تایپ و صفحه آرایی: سهیلا شاکری، فاطمه سرزهی

گروه تحقیق: مریم و مهسان حسین مردی، اشرف سرشار امور فنی و رایانه: روح اللّه کریمیان

مدیر اجرایی: علی اکبر هادی چاپ و صحافی: چاپ و نشر ترسیم

نوبت و تاریخ چاپ: دوم، سال ۱۳۸۶ شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

ناشر: انتشارات بیان جوان شا بک: ISBN: ۹۶۴-۸۳۹۹-۵۲-۲

نشانی: تهران خیابان پاسداران بین گلستان هشتم و نهم روبروی پمپ بنزین شماره ۳۵۳ طبقه همکف واحد ۴

تلفکس: ۰۹۱۲۱۰۸۵۳۲۲۲۲۵۸۹۶۲۶ E_mail: dr_ bistooni@tafsirejavan. com

ص:۲

مقدمه

اَلْاِهْداءِ

اِلى سَيِّدِنا وَ نَبِيِّنا مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللّهِ وَ خاتَم النَّبِيّينَ وَ اِلى مَوْلانا وَ مَوْلَى الْمُوَحِّدينَ عَلِيٍّ اَميرِ الْمُؤْمِنينَ وَ اِلى بِضْعَهِ الْمُصْطَفى وَ بَهْجَهِ قَلْبِهِ سَيِّدَهِ نِساءِ الْعالَمينَ وَ اِلى سَيِّدَىْ شَبابِ اَهْلِ الْجَنَّه، السِّبْطَيْنِ، الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ اِلَى الْاَئِمَّهِ التِّسْعَهِ الْمَعْصُومينَ الْمُكَرَّمينَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ لاسِيَّما بَقِيَّهَ اللّهِ فِى الْاَرَضينَ وَ وارِثِ عُلُومِ الْاَنْبِياءِ وَ الْمُرْسَلينَ، الْمُعَدِّ لِقَطْعِ دابِرِ الظَّلَمهِ وَ الْمُدَّخِرِ لِاِحْياءِ الْفَرائِضِ وَ مَعالِمِ الدّينِ، الْحُجَّهِ بْنِ الْحَسَنِ صاحِبِ الْعَصْرِ وَ الزَّمانِ عَجَّلَ اللّهُ تَعالى فَرَجَهُ الشَّريفَ فَيا مُعِزَّ الْاَوْلِياءَ وَ يا مُذِلَ الْاَعْداءِ اَيُّهَا السَّبَبُ الْمُتَّصِلُ بَيْنَ الْاَرْضِ وَ السَّماءِ قَدْ مَسَّنا وَ اَهْلَنَا الضُّرَّ فى غَيْبَتِكَ وَ فِراقِكَ وَ جِئْنا بِبِضاعَهٍ مُزْجاهٍ مِنْ وِلائِكَ وَ مَحَبَّتِكَ فَاَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ مِنْ مَنِّكَ وَ فَضْلِكَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنا بِنَظْرَهِ رَحْمَهٍ مِنْكَ اِنّا نَريكَ مِنَ الْمُحْسِنينَ

ص:۴

متن تأییدیه حضرت آیت اللّه خزعلی مفسّر و حافظ کل قرآن کریم

بسم اللّه الرحمن الرحیم

هر زمانی را زبانی است یعنی در بستر زمان خواسته هایی نو نو پدید می آید که مردم آن دوران خواهان آنند. با وسائل صنعتی و رسانه های بی سابقه خواسته ها مضاعف می شود و امروز با اختلاف تمدن ها و اثرگذاری هریک در دیگری آرمان های گوناگون و خواسته های متنوع ظهور می یابد بر متفکران دوران و افراد دلسوز خودساخته در برابر این هنجارها فرض است تا کمر خدمت را محکم ببندند و این خلأ را پر کنند همان گونه که علامه امینی با الغدیرش و علامه طباطبایی با المیزانش. در این میان نسل جوان را باید دست گرفت و بر سر سفره این پژوهشگران نشاند و رشد داد. جناب آقای دکتر محمد بیستونی رئیس هیئت مدیره مؤسسه قرآنی تفسیر جوان به فضل الهی این کار را بعهده گرفته و آثار ارزشمند مفسران را با زبانی ساده و بیانی شیرین، پیراسته

از تعقیـدات در اختیـار نسـل جوان قرار داده علاوه بر این آنان را به نوشـتن کتابی در موضوعی که منابع را در اختیارشان قرار داده دعوت می کنـد. از مؤسـسه مـذکور دیدار کوتاهی داشتیم، از کار و پشـتکار و هدفمند بودن آثارشان اعجاب و تحسـینم شعله ور شد، از خداوند منان افاضه بیشتر و توفیق افزونی برایشان خواستارم. به امید آنکه در مراحل غیر تفسیری هم از معارف اسلامی درهای وسیعی به رویشان گشاده شود.

آمین رب العالمین.

۲۱ ربیع الثانی ۱۴۲۵

۲۱ خرداد ۱۳۸۳

ابوالقاسم خزعلی

ص:۶

مقدمه

بحث موسیقی و ابعاد مختلف آن همواره به عنوان یکی از موضوعات مورد علاقه برای جوانان عزیز مطرح بوده و برداشت های سلیقه ای و گوناگون پیرامون آنها منشأ گفتگوها و جدل های مختلفی در عرصه فردی و اجتماعی می باشد. لذا مؤسسه قرآنی تفسیر جوان موضوع یکی از «۱۰۰۰ عنوان» انتخابی خود را برای «تحقیقات تخصصی کاربردی از قرآن و احادیث» موضوع موسیقی قرار داد و همچون سایر موضوعات کاربردی، گروهی از جوانان علاقمند را به عنوان محقق در این راستا انتخاب نموده که حاصل کار آنها پس از اصلاح و تکمیل هم اکنون در معرض مطالعه شما می باشد.

ضمن تشکر از خانم ها مریم و مهسان حسین مردی و اشرف سرشار لازم است نکاتی را در ارتباط با این اثر تحقیقی متذکر شوم:

۱ قبل از مطالعه کل کتاب از هرگونه پیش داوری و نتیجه گیری درباره هریک از مباحث طرح شده اجتناب فرمایید.

۲ طرح مباحثی همچون موسیقی درمانی و کاربرد موسیقی در بیماری های روانی، الزاما به معنای تأیید مطلق مطالب نقل شده از منابع علمی نبوده، بلکه رعایت ضوابط و خط قرمزهای شرعی در این رابطه نیز

ضروری است. ضمنا حدود و ضوابط دینی مرتبط با این مباحث در فصل های دیگر کتاب تصریح شده است.

۳ جمع بندی و نتیجه گیری از بحث در قالب نظریه شهید بزرگوار حضرت آیه اللّه دکتر بهشتی(رحمه اللّه علیه) قابل حصول می باشد. این نظریه از صفحه ۱۷ تا ۲۹ درج شده است و چکیده آن در صفحه ۲۵ منعکس می باشد.

۴ اینجانب شش سال قبل استفتائاتی را از مراجع تقلید عظام درباره موسیقی با طرح سؤالات جزیی و مصداقی مطرح نموده و پاسخ های جامع و کاربردی دریافت نمودم که مجموعه یادشده به ضمیمه استفتایی که قبل از ماه مبارک رمضان سال جاری به صورت حضوری از محضر حضرت آیه اللّه العظمی سیستانی در نجف اشرف داشتم، در این کتاب درج شده است.

توجه به نکات ظریف و دقیق طرح شده در لابلای سؤالات و پاسخ ها را به خوانندگان عزیز توصیه می کنم.

امیدوارم این قبیل تلاش های تحقیقاتی با محوریت قرآن و حدیث ذخیره جاودان و کارساز برای عالم قبر، برزخ و آخرت همگی باشد.

التماس دعای مخصوص

دکتر محمد بیستونی

تهران بهمن ماه ۱۳۸۴ (محرم الحرام ۱۴۲۷)

تعاریف

تعریف موسیقی

فرهنگ معین می گوید:

موسیقی (music) کلمه ای است یونانی که با کمی تغییرات وارد لغت عرب شـده است و به فن ترکیب صـداها به نحوی که به گوش خوشایند باشد موسیقی گویند.(۱)

قدماء در تعریف موسیقی گویند:

به شـناخت آوازهای خوش و دانستن آن چیزی که به وسیله آن آوازهای خوش با هم ترکیب و پیوند پیدا می کند و کامل می گردد موسیقی گویند.

ص:۹

۱- فرهنگ دکتر محمد معین با توضیح عبارت.

مرحوم دهخدا در تعریف موسیقی می گوید:

علم نغمات علمی است که بدان احوال نغمات و ازمنه آن توان دانست (۱) و باز ایشان می گوید:

... اِنَّ المُوسیقی هِیَ الْغِناء ...(۲)موسیقی همان غِناست. (۳)

ص:۱۰

۱- لغت نامه دهخدا کلمه موسیقی.

۲- لغت نامه دهخدا کلمه موسیقار نقل از رسائل اخوان الصفا.

۳- و اما استعمال و تلفظ موسیقی در برخی از زبان های مشهور دنیا از لغت نامه دهخدا به نقل از حاشیه فرهنگ معین. الف فرانسوی = masipue ب لاتینی = musica ج انگلیسی = music د آلمانی = musik

تعریف غِناء

فقهای عالیقدر در تعریف غِناء می فرمایند:

«مَدُّ الصَّوْتِ الْمُشْتَمِلِ عَلَی التَّرْجیعِ الْمُطْرِبِ»

غِناء عبارت است از کشیدن و چرخاندن صدا در حلق به حالتی که مناسب مجالس لهو و باطل (مطرب) باشد. (۱)

نیز فرموده اند: غِناء کشیدن صدا و پیچش دادن به آن است به طوری که مناسب با مجالس لهو و محافل اُنْس و طرب و موافق با وسایل لهو و لعب باشد. و خواندن بدین گونه و گوش دادن به آن و کسب درآمد به وسیله آن حرام است

ص:۱۱

۱- مکاسب محرمه شیخ انصاری (ره) بحث غِناء.

و فرقی نمی کند که همراه با وسایل لهو خوانده شود یا نه و در باطل استعمال شود یا نه، در قرآن یا دعا یا مرثیه یا شعر.(۱)

معنای مُطْرِب

«خِفَّهٌ یَعْتَرِی الْاِنْسانَ لِشِدَّهِ حُزْنٍ أَوْ سُرُورٍ»

مطرب عبارت است از: خفّت، سبکی و سستی که به خاطر غم یا شادی زیاد در انسان به وسیله غِناء ایجاد می شود. (۲)

به فیض کاشانی (ره) و خراسانی (ره) نسبت داده اند که این دو بزرگوار منکر

ص:۱۲

۱- استفتاء از حضرت آیه اللّه العظمی گلپایگانی (ره).

۲- مکاسب محرّمه شیخ انصاری (ره).

حرمت غِناء شده اند. امام خمینی (ره) در این مورد می فرماید:

این نسبت بر خلاف ظاهر کلام این دو بزرگوار است. بلکه ظاهر کلامشان این است که غِناء دو قسم است:

غِنـای حقّ و غِنـای باطل. غِنای حقّ در مورد اشـعاری است که ذکر بهشت و جهنّم و تشویق مردم به آخرت را دربردارد. غِنای باطـل همـان چیزی است که در مجـالس اهل لهو و باطل مثل مجالس بنی امیّه و بنی عباس بوده است. و سـخن مرحوم فیض و مرحوم خراسانی ثابت نشده است که

بر خلاف اجماع یا مذهب باشد. (۱)

۱- مکاسب محرمه: ج ۱، ص ۲۱۰.

فرق غِناء و موسیقی

بعضی گمان می کنند که غِناء و موسیقی با هم فرق می کند بر همین اساس می گویند: آنچه را که اسلام حرام کرده است غِناء می باشد ولی موسیقی اشکال ندارد و اینک به نظر اهل فن توجه فرمایید.

سابقه موسیقی در ایران

علامه شهید مطهری (ره) می فرماید:

غِناء و موسیقی در ایران سابقه طولانی دارد. بعد به نقل از کتاب تاریخ ایران می گوید: (بهرام گور از هند دوازده هزار رامشگر و نوازنده درآورد). (۱)

ص:۱۴

۱- مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۱۴، ص ۳۶۳ نقل از تاریخ اسلام ص ۲۰۱.

بعد به نقل از کتاب فجر اسلام می گوید:

(بهرام دستور داد مردم نصف روز کار کنند و نیمی دیگر را به عیش و عشرت بگذرانند، باده بنوشند و نوای موسیقی بنوازند. از این رو مقام آوازه خوانان اوج یافت. روزی بر گروهی عبور کرد که می نوشیدند ولی نمی نواختند. پرسید: کو آوازه خوان؟ جواب دادند: می خواستیم از وجودشان استفاده کنیم. اما هزینه شان به واسطه کمیابی زیاد است بهرام نامه ای به پادشاه هند نوشت و رامشگر (خواننده، نوازنده) خواست دوازده هزار رامشگر از هند آمدند و بهرام آنها را به شهرهای ایران تقسیم نمود). (۱)

ص:۱۵

۱- مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۱۴، ص ۳۶۳ به نقل از فجر اسلام، ص ۱۷۷.

بعـد می افزایـد: عرب بـا موسـیقی و غِنـاء جز به صورت بسـیط و سـاده اش آشـنا نبود، پس از امتزاج بـا ایرانیـان، لهو و غِناء به سرعت انتشار یافت ... برعکس ائمه اهل بیت علیهم السلام شدید مخالفت کردند که در فقه و حدیث منعکس است. (۱)

مرحوم دهخدا در لغت نامه اش می گوید:

موسیقی از ایران به عرب نقل شد و از آنجا به زمان حَکَم بن هِشام به توسط زرقون (زرگون) و عیون به اندلس و از اندلس به دیگر قسمت های اروپا. (۲)

۱- همان.

۲- لغت نامه دهخدا (کلمه موسیقی).

موسیقی از نظر اسلام

(۱)

در آیات قرآن کریم و همچنین در روایات، کلمه موسیقی یا موزیک یا معادل آن از کلمات عربی سراغ ندارم؛ در قرآن کریم که قطعا نیست و در روایات هم تا آنجا که در خاطرم هست، سراغ نـدارم. فقهای ما وقتی می خواستند درباره حکم موسیقی در اسلام صحبت کنند، مطلب را تحت عنوان حکم «غِناء» در اسلام از یک طرف و همچنین حکم «آلات لهو» از طرف دیگر مطرح کردند. در کتاب های فقهی، یک جا بحث درباره غِناء و در کنار آن بحث درباره آلات لهو دیده می شود.

۱- مطالب این بخش از صفحه ۱۷ تا ۲۹، خلاصه کتاب موسیقی و تفریح در اسلام نوشته شهید آیه اللّه دکتر بهشتی می باشد.

کلمه «لهو» در چند جای قرآن کریم آمده است. از جمله در سوره جمعه که شاید شنیده باشید:

«وَ اِذا رَاَوْا تِجارَةً اَوْ لَهْوا انْفَضُّوا اِلَیْها وَ تَرَکُوکَ قائِما» (۱)

روش گروهی از مسلمان @های سست ایمان این بود که در هنگام نماز جمعه و موقعی که پیغمبر صلی الله علیه و آله مشغول خطبه بود، اگر صدای ساز و نوا در بیرون از مسجد بلند می شد یا صدای طبل کاروان تجارتی که از بیرون مکه رسیده بود، به گوششان می رسید برای تماشای بساط طربی که آنجا بود یا برای اینکه فرصت از دستشان نرود برای معامله با کاروان، قبل از اینکه دیگران به این قافله و

۱- ۱۱ / جمعه.

کاروان تجاری برسند از پای خطبه پیغمبر صلی الله علیه و آله که در نماز جمعه ایراد می کرد پا می شدند و می رفتند. در این آیه از این افراد انتقاد شده است و می افزاید:

«قُلْ ما عِنْدَ اللّهِ خَیْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجارَهِ وَ اللّهُ خَیْرُ الرّازِقینَ».

شما نباید به عنوان تجارت و کارهای تجاری یا به عنوان تفریح و سرگرمی از پای خطبه پیغمبر صلی الله علیه و آله در نماز جمعه بلند شوید و بروید، زیرا سودی که خدا در سنت های خود برای مردم باایمان و درستکار مقدر و مقرر کرده، به مراتب از سودی که شما از حضور در مراسم شادی و طرب و یا لهو و سرگرمی یا پیشدستی در تجارت یا کاروان تازه رسیده نصیبتان می شود، بیشتر است.

غالبا این طور گفته اند که منظور از لهو در اینجا همان صدای شیپور و نقاره و طبل و این جور چیزهایی بوده که کاروان های تجارتی معمولاً وقتی از بیرون

وارد شـهر می شدنـد، می زدند تا مردم خبر بشوند که این قافله تجارتی وارد شـهر شده و برای معامله با قافله بیایند. عده ای از مردم برای تماشا و سـرگرمی می رفتند و خود این سـر و صداها و علاوه بر این اصـلاً دیدن و تماشای قافله یک سرگرمی بود. یک عده هم برای تجارت و معامله می رفتند.

اما از این آیه نمی شود برای حرام بودن موسیقی و حرام بودن لهو استفاده کرد. حتی می شود گفت که آیه درصدد این است که بگوید چرا این ها نماز پیغمبر را ترک کردند و رفتند، همین طور که با استفاده از این آیه نمی شود گفت که تجارت حرام است.

در چنـد آیه دیگر از قرآن کلمه «اَللَّغْو» آمده و بعضـی از فقها «لغو» را هم همان «لهو» معنی کرده اند و در آن آیات هم از لغو نکوهش شده اما باز در

حرام بودن لهو استفاده نمی شود.

در سوره مؤمنون در آیه سوم در صفات مؤمنان گفته می شود:

«وَ الَّذینَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ»

آنها کسانی هستند که از لغو یعنی از لهو اعراض می کنند. «لغو یعنی بیهوده و لهو یعنی سرگرمی. مؤمنان کسانی هستند که از بیهوده روی می گردانند».

در آیه ۷۲ از سوره فرقان در صفات بندگان پاک گفته می شود:

«وَ الَّذینَ لا یَشْهَدُونَ الزُّورَ وَ اِذا مَرُّوا بِالَّلغْوِ مَرُّوا کِراما».

آنها کسانی هستند که شهادت به باطل نمی دهند (و در مجالس باطل شرکت نمی کنند)و هنگامی که با لغو و بیهودگی برخورد کنند بزرگوارانه از آن می گذرند.

یا در آیه ۵۵ از سوره قصص:

«وَ اِذا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوا عَنْهُ».

وقتی که لغو به گوش آنها می خورد اعراض می کنند و روی می گردانند.

این آیات، خواه «لغو» به معنی «لهو» و خواه «لغو» به معنی «لغو» باشد و یا اصلاً معنی مستقلی داشته باشد، ظاهر مطلب این است که از این آیات در اثبات حرمت موسیقی نمی توان استفاده کرد.

بنـابراین می توان گفت که در آیات قرآن کریم آیه ای که بتوانیم از آن حرمت موسیقی و بطور کلی حتی حرمت لغو و حتی حرمت غِناء را استفاده کنیم، موجود نیست.

این درباره آیات. اما درباره روایات. روایات بسیاری درباره غِناء هست که از این روایات کم و بیش برای حرمت غِناء استفاده می شود. روایاتی هم درباره ساز

زدن، تنبور زدن و این جور چیزها هست که به آنها آلات طرب و آلات لهو گفته می شود. این روایات هم کم و بیش بر حرام بودن استفاده از این وسایل دلالت می کند و این روایات هم در میان کتب شیعه و هم در کتب اهل سنت موجود می باشد. درباره این روایات باید اجمالاً گفت که این روایات می خواهد بگوید غِناء و همچنین استفاده از آلات طرب از قبیل ویلن و انواع دیگر سازها مانند تار و تنبک، حرام است.

بعضی از فقها این طور استنباط کرده اند که این روایات نمی خواهد بگوید که موسیقی به طور کلی حرام است بلکه این ها می خواهد بگوید، این بساط مجالس لهو و لعب، این بساط مجالس خوشگذرانی که در زمان امامان معصوم علیهم السلام و در زمان پیشوایان اسلامی در خانه های ثروتمندان، حکام، فرمانداران، صاحبان

ثروت و قدرت معمول بوده، مجموعا حرام است. در حقیقت این روایات درصدد بیان حرمت آن سبک موسیقی و آن سبک مجالس عیاشی که در زمان پیشوایان دینی ما در خانه ها و در محل زندگی بسیاری از اشراف و ثروتمندان معمول بوده، می باشد. و این مجالس، مجالسی بوده که در آن خوانندگی به عنوان نمک آش استفاده می شده، یعنی خوانندگی و نوازندگی برای تشویق شرکت کنندگان به گناهان دیگر بوده است. اصلاً این نوع خوانندگی و نوازندگی به این معنا که در آن مجالس، زنان با مردان شرکت می کردند و مجالس، مجالس عیاشی، هوسرانی، هرزگی، زنا، فسق و فجور بوده و ترانه هایی که تشویق کننده به این کار بوده، حرام است.

بنابراین خلاصه مطلب چنین است:

آوازه خوانی حرام نیست و هر نوازندگی

ص:۲۴

حرام نیست. آن نوع از آوازه خوانی و آن نوع از نوازندگی که شنونده یا حاضرانِ در یک مجلس را به گناه می کشاند و اهتمام آنها را به رعایت قوانین پاکی و تقوی ضعیف می کند و اراده آنها را برای گناه نکردن و به گناه آلوده نشدن سست می کند و آنها را به شرکت در فساد و گناه تشویق می کند، این نوع موسیقی حرام است. اما اگر آوازه خوانی یا حتی موسیقی ای هست که این اثر را ندارد، حرام نیست. این رأی برخی دیگر از دانشمندان و فقهاست که این روایات را این طور فهمیده اند.

بنابراین درباره موسیقی در اسلام می توان این طور گفت که: «هر نوع آوازه خوانی و هر نوع موسیقی که شنونده را به شهوترانی و مخصوصا به بی پروایی در گنهکاری می کشاند و شنونده را برای ارتکاب فسق و فجور و کارهای

خلاف عصمت و پاکی و تقوی بی پروا می کند و انگیزه های شهوت را در او چنان برمی انگیزد تا در ارتکاب گناه، خدا، قانون خدا، تعالیم پیغمبران، رعایت پاکی و تقوی و رعایت ارزشهای عالی انسانی را ولو موقتا فراموش کند در اسلام حرام است. این قدر مسلم است. اما نمی شود گفت که آوازه خوانی ها و موسیقی های دیگر به طور مسلم در اسلام حرام شده است».

حالا- توجه می کنید به این که حتی کلمه لهو و به خصوص کلمه لغو هم چقدر با این نوع موسیقی مناسب است. در کلمات فقها گفته می شود: «اَللَّهْوُ ما یَنْهی عَنْ ذِکْرِ اللّه: لهو آنی است که آدمی را از یاد خدا غافل کند».

این «از یاد خدا غافل کردن»، می خواهد مرحله خاصی از غفلت از یاد خدا را بیان کند و آن مرحله خاص این است که آدم باایمان، هر وقت با گناهی و لغزشی

روبه رو می شود، خود به خود به یاد خدا می افتد. اینکه چون این کار حرام است و خدا گفته نکن، پس نکنم. این حالت که برای یک انسان باایمان در برخورد با گناه دست می دهد یکی از ضامن های مؤثر در حفظ پاکی و فضیلت در مردم است.

اصلاً یکی از مهمترین ارزش های ایمان این است که «ایمان پلیس باطن است». وقتی انسان تک و تنها هم نشسته و با گناهی روبه رو می شود، ایمان درونی و وجدان الهی و بر او نهیب می زند که خدا ناظر اعمال توست! نکن! این نوع توجه به خدا از مهم ترین ارزشهای تربیت های دینی است.

بنابراین خود به خود آن نوع موسیقی و آن نوع از آوازه خوانی که در آدمی این توجه را ضعیف کند تا آن حد که انسان وقتی با گناه روبه رو می شود اصلاً دیگر یادش نباشد که خدایی هست و بی پروا گناه کند و حتی با شوق و رغبت به گناه

آلوده شود، البته حرام است. من فکر می کنم که اگر هیچ آیه و هیچ روایتی هم در این باره نبود و فقط ما بودیم و تعالیم اسلام و بلکه تعالیم ادیان درباره ارزش ایمان، استنباط می کردیم که این نوع موسیقی حرام است.

خلاصه می کنم: بسیاری از ترانه هایی که مخصوصا زن های ترانه خوان می خوانند، وقتی در مجلسی خوانده می شود و عده ای را در ارتکاب گناه بی اختیار می کند، این نوع آوازه خوانی و ترانه خوانی حرام است. بنابراین آن نوع موسیقی ها، آن نوع ترانه ها، نوازندگی ها و خوانندگی ها که در شنونده این اثر را بگذارد که او را در ارتکاب گناه بی پروا کند به طوری که در برخورد با گناه اصلاً یاد خدا نباشد یا یاد خدا برایش آن قدر ضعیف شده باشد که او را نتواند از گناه باز بدارد و این ضعف و این تضعیفِ یاد خدا نتیجه این خوانندگی و نوازندگی

ص:۲۸

باشد، چنین خوانندگی و چنین نوازندگی که این اثر تضعیف کننده ایمان و پروای از گناه را داشته باشد، حرام است.

این را می توان به عنوان «نظر قطعی اسلام درباره موسیقی» گفت. اما آیا هر نوع خواندن و هر نوع نواختن که این اثر را نداشته باشد، به صرف اینکه خوانندگی است، می توان گفت حرام است یا نه مورد تردید است. قدر مسلم این است که از مسلمات اسلام نیست و آن را به حساب رأی همه علمای اسلام و فقهای اسلام و حتی رأی همه فقهای شیعه هم نمی شود گذاشت.

غِناء و موسیقی از دیدگاه قرآن کریم

۱ عَنْ اَبی بَصیر قالَ: سَألْتُ اَبا عَبْدِاللّه ِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللّهِ عَزَّوَجَلَّ: «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» قال: اَلْغِناءَ.

ابوبصیر می گوید: از امام جعفرصادق علیه السلام درباره سخن خدای تعالی که

می فرمایـد: «از پلیـدی هـا، از بت ها اجتناب کنیـد و از سـخن باطل و بی اساس بپرهیزیـد». (۱) سؤال کردم، امام علیه السـلام فرمود:

منظور غِناء(آواز طرب انگیز)است.(۲)

۲ عَنْ اَبی عَبْدِاللّه ِعلیه السـلام قـالَ فی قَـوْلِ اللّهِ عَزَّوَجَـلَّ «فَـاجْتَنِبُوا الرِّجسَ مِنَ الْاَوْثـانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» قـالَ: الرِّجْسُ مِنَ الْاَوْثانِ الشِّطْرَنْجُ وَ قَوْلُ الزُّورِ الْغِناءُ.

امام جعفر صادق علیه السلام درباره این آیه شریف فرمود:

منظور از پلیدی شطرنج و مراد از سخن باطل غِناء «آواز طرب انگیز» است.(۳)

۳ عَنْ اَبی عَبْدِاللّه ِعلیه السلام قالَ فی قَوْلِه عَزَّوَجَلَّ: «وَ الَّذینَ

۱- ۳۰ / حج.
۲- کافی، ج ۲، ص ۴۳۱.
۳- تفسیر نورالثقلین، ج ۳، ص ۴۹۶

لا یَشْهَدُونَ الزُّورَ» قالَ: اَلْغِناء.

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد سخن خدای تعالی که می فرماید: «بندگان خاص خداوند کسانی هستند که هرگز شهادت به باطل نمی دهند». (1) فرمود:

منظور «غِناء» است.(2)

۴ «و لا یَشْهَدُونَ الزُّورَ» اَیْ مَجالِسَ اَلْفُسّاقِ وَ لا یَحْضُرُونَ الْباطِلَ ...

در تفسیر جوامع الجامع آمده است منظور از این آیه این است که بندگان خاص خداوند در مجالس بی فایده و بدکاران شرکت نمی کنند.(3)

۱- ۷۲ / فرقان.

۲- کافی: ج ۶، ص ۴۳۱.

۳- نور الثقلین: ج ۴، ص ۴۱.

۵ عَنْ اَبی جَعْفَرٍ علیه السلام قالَ: سَمِعْتُهُ یَقُولُ: الْغِناءُ مِمّا وَعَدَ اللّه ُعَزَّوَجَلَّ عَلَیْهِ النّارَ وَ تَلا هذِهِ الایَهَ: «وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَری لَهْوَ الْحَدیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبیلِ اللّهِ بِغَیْرِ عِلْمٍ وَ یَتَّخِذَها هُزُوًا اوُلئِکَ لَهُمْ عَذابٌ مُهینٌ».

امام محمد باقر علیه السلام فرمود:

غِناء از جمله چیزهایی است که خداوند برای ارتکاب آن وعده عذاب جهنّم داده است. سپس آن حضرت این آیه شریف را تلاوت فرمود:

بعضی از مردم هستند که سخنان بیهوده خریداری می کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی از راه خداوند گمراه کنند. و به دنبال آن، آیات الهی را مسخره

می کنند. خداوند بدین عمل آنها را به عذاب خوار کننده ای مبتلا می سازد(۱)

۶ اَبا عَبْدِاللّه ِ علیه السلام یَقُولُ: اَلْغِناءُ مَجْلِسٌ لایَنْظُرُ اللّهُ اِلی اَهْلِه وَ هُوَ مِمّا قالَ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ: «وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَری لَهْوَ الْحَدیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبیلِ اللّهِ».

امام صادق علیه السلام فرمود:

مجلس خوانندگی لهو و باطل، مجلسی است که خداوند به اهل آن نمی نگرد (آنها را مورد لطفش قرار نمی دهد) و این مصداق همان چیزی است که خداوند عزّوجلّ فرموده: «بعضی از مردم هستند که سخنان بیهوده خریداری می کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی از راه خدا گمراه سازند».(۲)

۱- کافی: ج ۶، ص ۴۳۱.

۲- کافی: ج ۶، ص ۴۳۳.

مردی می گویـد: نزد امام صادق علیه السـلام بودم، کسـی به ایشان گفت: پدر و مادرم فدای شـما باد، همسایگان من کنیزانی دارنـد که آواز می خوانند و با عُود (یکی از آلات موسـیقی) می نوازند. من هنگامی که برای قضای حاجت می روم، چه بسـا نشستن خودم را طول می دهم تا صدای آنها را بیشتر بشنوم!!

امام علیه السلام فرمود:

این کـار را انجـام مـده! در روز قیامت در برابر خداونـد هیـچ عـذر و بهانه ای نـداری. مگر سـخن حق تعالی را در قرآن کریم نشـنیده ای که می فرمایـد: «گوش و چشم و دل همگی مسـئولند و در برابر کارهایی که انجام داده اند از آنها سؤال می شود». (۱)

ص:۳۴

۱- ۳۸ / اِسراء.

مرد گفت: به خدا سوگند گویا تا به حال این آیه قرآن را از غیرعرب و عرب نشنیده بودم. دیگر به خداوند این کارها را انجام نمی دهم و از او آمرزش می طلبم.

بعد امام علیه السلام فرمود:

برخیز و غسل کن وآنچه می توانی نماز بخوان، چون تاکنون به گناه بزرگی مشغول بودی و چقدر حال بدی داشتی اگر براین حال می مردی!(۱)

۷ «وَ الَّذینَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ» یَعْنِی عَنِ الْغِناء وَ الْمَلاهی.

مؤمنان کسانی هستند که از هرگونه لغو و سخن بیهوده دوری می کنند. (یکی از مصادیق لغو، غِناء و آلات لهو می باشد)(۲)

۱- کافی: ج ۶، ص ۴۳۲. و مانند آن مستدرک الوسایل، ج ۱۳، ص ۲۲۱.

۲- تفسیر نور الثقلین: ج ۳، ص ۵۳۹ و بحار: ج ۷۶، ص ۲۴.

غِناء و موسیقی از دیدگاه روایات

مؤَسّس موسیقی کیست؟

۸ امام صادق علیه السلام می فرماید:

«لَمّاماتَ آدَمُ علیه السلام و شَمِتَ به اِبْلیسُ وَ قابیلُ فَاجْتَمَعا فِی الْاَرْضِ فَجَعَلَ اِبْلیسُ وَ قابیلُ الْمَعازِفَ وَ الْمَلاهِیَ شَماتَةً بِآدَمَ علیه السلام فَکُلُّ ماکانَ فِی الْاَرضِ مِن هذا الضَّرْبُ الَّذی یَتَلَذَّذُ بِهِ النّاسُ فَاِنَّما هُوَ مِنْ ذاکَ».

وقتی حضرت آدم علیه السلام رحلت نمود، ابلیس و قابیل با رحلت او خوشحال شدند. آن دو در اجتماعی شرکت جستند و به نشانه شادی برای مرگ آدم علیه السلام از تنبورها و وسائل لهو (موسیقی) استفاده کردند. پس هر کسی در روی زمین از

ص:۳۶

این وسایل لذّت می برد از پیروان راه ابلیس و قابیل می باشد. (۱)

۹ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«کانَ اِبْلیسُ اَوَّلَ مَنْ تَغَنَّی: ابلیس اوّلین کسی بود که مرتکب غِناء شد».(۲)

۱۰ امام جعفر صادق علیه السلام فرمود:

«مَنْ اَنْعَمَ اللّه ُعَلَیْهِ بِنِعْمَهٍ فَجاءَ عِنْدَ تِلْکَ النَعْمَهِ بِمِزْمارٍ فَقَدْ کَفَرَها وَ مَنْ اُصیبَ بِمُصیبَهٍ فَجاءَ عِنْدِ تِلْکَ الْمُصیبَهِ بِنائِحَهٍ فَقَدْ کَفَرَها».

کسی را که خداوند سبحان نعمتی به او عطا کند و او در اثر نعمت به وسایل آوازخوانی و موسیقی رو کند با این عملش تا سیاسی حقّ تعالی را مرتکب شده و

۱- کافی: ج ۶، ص ۴۳۱.

۲- وسائل الشیعه: ج ۱۲، ص ۲۳۱.

همچنین کسی که مصیبتی (برای امتحان و ...) به او برسد و آه و ناله کند او هم کفران نعمت نموده است. (۱)

نکته هایی از آیات و روایات درباره موسیقی

۱ شایـان ذکر است که بعضـی از وسایـل غِنـاء مثل تنبور، عود، نی، دایره و ... که در روایات بیان شـده ازباب ذکر نمونه برای وسایل لهو آن زمان است. بنابراین هرگونه وسیله آوازخوانی و موسیقی که به عنوان مکمّل جلسات عیش و نوش استفاده شود حرام است.

۲ آیات و روایات این باب فرقی بین انواع موسیقی نگذاشته است. بنابراین

۱- کافی: ج ۶، ص ۴۳۲.

فرقی بین موسیقی محلّی و غیر محلّی، اصیل ایرانی و غیر اصیل، سنّتی و

غیر سنّتی و ... نیست. آنچه ملاک و معیار است اینکه موسیقی لهوی (به گونه ای که شبیه آهنگ هایی باشد که به طور معمول نوازندگان می نوازند) حرام است، گرچه اصیل ایرانی و سنّتی و محلّی و ... باشد).

۳ از آیات متعدد قرآن کریم استفاده می شود کسانی که به دنبال آوازخوانی و موسیقی حرام می روند به تدریج کارشان به جایی می رسد که دین و آیات الهی و پیامبران و بندگان مؤمن حقّ تعالی را مورد تمسخر قرار می دهند. از همین رو قرآن کریم می فرماید: آن دسته از مردم که دنبال سخنان باطل می روند آن قدر غرق در گناه می شوند که مردم را گمراه می کنند و آیات الهی را هم مورد تمسخر

ص:۳۹

قرار می دهند.(۱)

۴ باید توجه داشت که شیطان با حیله های مختلف برای اغوای انسان وارد می شود. چه بسا ممکن است انسان در اثر غفلت به اسم عزاداری سالار شهیدان و سایر ائمه علیهم السلام دچار غِناء شود. در حالی که مراجع عالیقدر غِناء را حرام می دانند اگرچه در خواندن قرآن و مرثیه و عزاداری باشد.

۵ در واقع دین مجموعه ای از قوانین الهی است که خداوند برای سعادت بشر

به وسیله پیامبران به مردم ابلاغ کرده است و مسلمان واقعی کسی است که تمام

ص:۴۰

۱- ۶ / لقمان، در مورد تمسخر پیامبران و مؤمنان از سوی گمراهان، به ۱۱ / حِجْر، ۱۱۰ / مؤمنون ۲۹ / مُطَفِّفین و ... مراجعه شود.

این مجموعه را بپـذیرد و به آن عمل نمایـد. (۱) نمی شود به بعضـی از آن عمـل کرد و از بعضـی دیگر دوری جست. بنابراین کسـی که دنبال گناه و آهنگ های هوس انگیز می رود اگرچه به ظاهر دم از ایمان بزند، عملش نشان می دهد که او از درون اعتقاد واقعی ندارد. این همان صفت نفاق است که به تدریج به کمک موسیقی در انسان رشد، می کند! و بر همین اساس امام جعفر صادق علیه السلام فرمود:

این غِناء و موسیقی مطرب لانه نفاق است.

۶ در روایات می خوانیم: «اَلْغِناءُ رُقْیَهُ الزّنا»، غِناء انسان را به تدریـج به زنا می کشاند. زیرا شـیطان نمی گذارد افرادی که دنبال آوازخوانی و آوازخوانان و

۱– به آیات ۲ الی ۵ و ۲۸۵ بقره و ۱۴۹ الی ۱۵۲ نساء و آیه ۲ الی ۴ انفال مراجعه شود.

اهل موسیقی حرام می روند در حدّی از معصیت باقی بماند بلکه او سعی می کند این گونه اشخاص را روز به روز بیشتر در باتلاق گناه غرق کند. مجالس گناه نخست با موسیقی آغاز می شود و آنگاه کف زدن و رقص و بعد از آن درآمیختگی زن و مرد و تحریک قوای شهوت مخصوصا در جوانان ... را به دنبال دارد. وقتی چنین محافلی به وجود آید زمینه برای بی عفّتی ها و زنا آماده می شود.

این قبیل افراد ابتدا کار را با موسیقی در مجالس خصوصی و خانوادگی و بعد از آن در دانسینگ ها و کلوپ های شبانه شروع کردند و سپس دست زدن و رقصیدن و درآمیختگی زن و مرد و شراب خواری و زنا ... را به دنبال آن مرتکب شدند.

ص:۴۲

۷ به علاوه از روایات استفاده می شود که: گناه و آهنگ های هوس انگیز سبب قطع برکات از جامعه و نزول عذاب می شود.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

کسانی که به وسایل لهو و گناهان مبتلا می شوند باید منتظر بادهای سرخ و خواری و ذلت و فرورفتن در زمین باشند. (۱)

یکی از امور مسلّم در قرآن کریم این است که تقوا و عمل صالح باعث نزول خیر و برکات از جانب خداوند و ظلم و فساد در جامعه هم باعث فرود آمدن عذاب می شود. و با مطالعه تاریخ گذشتگان این اصل مسلّم قرآنی کاملاً

۱- وسایل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۳۱، خصال شیخ صدق (ره) ابواب پانزده گانه.

هویدا است. (۱)

.*****

۸ از آیات استفاده می شود که زدن دایره در مراسم عروسی با شرایطی اشکال ندارد از جمله شرایط جدا بودن مجلس زنان و مردان است و اینکه زدن دایره به حدّ غِناء نرسد.

و چه نیکوست به جای استفاده از این گونه آلات که امکان دارد انسان در حرام وارد شود در جشن ها و عروسی ها، مؤمنین از مداّحان اهل بیت علیهم السلام با سرودن اشعار مناسب در توحید و نبوت و فضایل ائمه معصومین علیهم السلام استفاده کنند.

۱- برای اطلاع بیشتر به تلاوت ۶۱ و ۶۶ / بقره، ۱۲۳ / آل عمران به بعد، ۶۶ / مائده، ۹۹ / اعراف، ۲۹ و ۵۳ / انفال، ۵۲، ۵۸ و ۱۱۷ / هود، ۱۱ / رعد، ۹۸ / یونس، ۶۶ / حِجْر به بعد ۵۹ و ۶۰ / مریم، ۴۰ / عنکبوت، ۵۱ / مؤمن، ۲، ۳، ۷، ۸ و ۹ / طلاق مراجعه شود.

عواقب موسیقی غیرمجاز در بعضی از احادیث

عواقب موسیقی غیرمجاز در بعضی از احادیث

مرگ ناگهانی و قبول نشدن دعا

۱۱ امام صادق علیه السلام فرمود:

«بیْتُ الْغِناءِ لا تُؤْمِنُ فیهِ الفَجیعَهَ وَ لا تُجابَ فیهِ الدَّعْوَهُ وَ لا یَدْخُلُهُ المَلَکَ».

خانه ای که در آن غِناء باشد، از مرگ و مصیبت دردناک ایمن نیست و دعا در آن به اجابت نمی رسد و فرشتگان وارد آن نمی شوند. (۱)

۱۲ از امام صادق علیه السلام در مورد غِناء سؤال شد امام علیه السلام فرمود:

«لا تَدْخُلُوا بُیُوتا، اللّهُ مُعْرِضٌ عَنْ اَهْلِها».

۱- همان، ص ۴۳۳.

به منازلی که اهل آن به خاطر انجام معصیت (و گوش دادن به موسیقی حرام) از رحمت خداوند دور شده اند وارد نشوید.(۱)

سبب نفاق

۱۳ امام صادق علیه السلام فرمود:

«ضَرْبُ الْعيدانِ يُنْبِتُ النِّفاقَ فِى الْقَلْبِ كَما يُنْبِتُ الْماءُ الْخُضْرَةَ».

نواختن موسیقی (مثل تار و ...) نفاق را در دل می رویاند همان طوری که آب سبزه را می رویاند.(۲)

۱۴ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

۱- کافی: ج ۶، ص ۴۳۲.

۲- کافی: ج ۶، ص ۴۳۴.

«اِنَّما نُهیتُ عَنْ صَوْتَیْنِ اَحْمَقَیْنِ فاجِرَیْنِ: صَوْتٌ عِنْدَ نَغْمَهِ لَهْوِ وَ مَزامیرِ الشَّیْطانِ، وَ صَوْتٌ عِنْدَ مُصیبَهِ خَمْشِ وُجُوهٍ، و شَقِّ جُیوبِ، وَرَنَّهُ شَیْطانِ».

من شـما را از دو صـدای بیهـوده و فریبنـده منع می کنم: یکی صـدای نغمه هـای لهـو و آواز شـیطان که گمراه کننـده است و دیگری شیون در وقت رسیدن مصیبت که خراشیدن صورت، پاره کردن یقه و آواز و گریه شیطانی در آن باشد.(۱)

رفتن برکت

۱۵ حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمود:

لا تَدْخُلُ الْمَلائِکَهُ بَیْتا فیهِ خَمْرٌ اَوْ طُنْبُورٌ اَوْ نَرْدٌ، وَ لا تُسْتَجابُ دُعاؤُهُمْ،

ص:۴۷

۱- الغدیر: ج ۸، ص ۲۳۵. مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۲۱۸.

وَ تُرْفَعُ عَنْهُمُ الْبَرَكَهُ.

فرشتگان به خانه ای که شراب و وسایل موسیقی و قمار (مثل دایره، تنبور، نَرْد) در آن باشد وارد نمی شود. و دعای اهل خانه مستجاب نمی گردد. خیر و برکت هم از آنجا می رود.

عامل زنا

۱۶ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

اَلْغِناءُ رُقْیَهُ الزِّنا

غِناء و (موسیقی حرام) کاری است که انسان را به زنا می کشاند.(۱)

۱- الدُّر المنثور: ج ۵، ص ۳۰۸. مستدرک الوسایل، ج ۲، ص ۴۵۷ چاپ قدیم، ج ۱۳، ص ۲۱۴ چاپ جدید، بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۲۴۷.

۱۷ در حدیث آمده:

«... اِیّاکُم وَ الْغِناءَ فَاِنَّهُ یَنْقُصُ الْحَیاءَ، وَ یَزیدُ فِی الشَّهْوَهِ وَ یَهْدِمُ الْمُرُوءَهَ، وَ اِنَّهُ لَیَنُوبُ عَنِ الْخَمْرِ، و یَفْعَلُ ما یَفْعَلُ السُّکْرُ فَاِنْ کُنْتُمْ لابُدَّ فاعِلینَ فَجَنَّبُوهُ النِّساءَ، فَاِنَّ الْغِناءَ داعِیَهُ الزِّنا».

از غِناء و موسیقی دوری کنید زیرا موسیقی حیاء را از بین می برد و سبب زیاد شدن غریزه جنسی می شود. مردانگی را نابود می سازد و هر کاری که شراب می کند موسیقی حرام هم انجام می دهد. و اگر مبتلا به موسیقی شدید از زنان بپرهیزید برای آنکه موسیقی و غِناء انسان را به زنا می کشاند. (۱)

ص:۴۹

۱- الدُّر المنثور: ج ۵، ص ۳۰۸.

اثرات موسیقی

موسیقی و درمان

موسیقی و درمان

موسیقی درمانی (Music therapy) که طی سالیـان اخیر توجهات زیادی را در محافل علمی به خود معطوف نموده، حرفه ای درمانی است که با استفاده از موسیقی و ابزارهای موسیقیایی به درمان، توانبخشی و بازتوانی اختلالات مختلف جسمی و رفتاری می پردازد. در واقع موسیقی درمانی، استفاده تخصصی و سازمان یافته از موسیقی یا فعالیت های مرتبط با موسیقی، زیر نظر افراد واجد موسیقی منعکس کننده محدوده وسیعی از عواطف انسانی است و به دلیل جهانی بودن و عدم تعلق به گروه یا ملتی خاص، می تواند کلیه سدهای فرهنگی و زبانی را در نوردیده و برای تمامی انسان ها تجربه ای مشترک فراهم نماید.

ص:۵۰

از ابتدای تاریخ، بشر از موسیقی برای شفای بیماران استفاده می کرده است. برای مثال؛ ریتم طبل ها در مراسم شفابخش جادوگران و درمان گران نقش مهمی داشته است.

ارسطو می گوید: از موسیقی می توان در بسیاری از شؤون زندگی، تربیت، سرگرمی، درمان، خوشگذرانی و تعدیل احساسات و عواطف استفاده کرد. (منتهی تصریح می کند که گرچه پرکردن اوقات فراغت، امری لازم است، لیکن باید با نوعی از موسیقی مفید و تعالی بخش پر شود).

فارابی موسیقی را با سه خاصیت مطرح می ساخت: احساس انگیز، نشاط انگیز، خیال انگیز و یا تحت شرایطی هر سه خصوصیت را دارا می باشد.

نغمه های موسیقی برحسب ترکیب فواصل و ریتم دارای ارتعاشات خاصی

ص:۵۱

هستند که با تحریک ارتعاشات سلول های عصبی احساس و انگیزه ای را تقویت، تضعیف و یا منتقل می سازند. اگرچه فواید درمان با موسیقی از دوران های قبل مطرح بوده است، امّا تا قبل از این که در قرن اخیر به عنوان یک رشته تخصصی شناخته شود خوب معرفی نشده است.

امروزه از تأثیر و فواید موسیقی در مراحل مختلف رشد و زندگی انسان (از دوره جنینی تا سالمندی) گیاهان، جانوران سخن به میان می آید و از تغییرات آن بر روی سیستم های حسی حرکتی، هیجانی عاطفی، ترشح غدد، هوشیاری و آگاهی و شناخت فرد بحث می شود.

ص:۵۲

مقدمه ای بر موسیقی درمانی

شایـد تاکنون مطالبی در روزنامه ها، مجلات، محل کارتان یا در بین مردم درباره «موسـیقی درمانی» خوانـده یا شـنیده باشـید. موسـیقی درمـانی یک رشـته جدیـدی است و فقط به مـدت پنجاه سال است که به عنوان یک تخصـص کلاسـیک و حرفه ای توسعه پیدا کرده است.

بر طبق تعریفی که «انجمن ملی موسیقی درمانی» (N. A. M. T) ارائه داده است، موسیقی درمانی عبارتست از کاربرد موسیقی برای تـأمین، حفـظ و بهبـود سـلامت جسـمانی و روانی. در واقع موسـیقی درمـانی کـاربرد منظم موسـیقی است، به طوری که موسیقی درمانگر مستقیما در یک محیط درمانی، تغییرات دلخواه را در عواطف و رفتار درمان جو ایجاد می کند ...

ص:۵۳

به طور خلاصه در موسیقی درمانی با استفاده از موسیقی، که یک رسانه هنری خلاق است، به افرادی دارای مشکلات گوناگون، به منظور دستیابی به بهداشت روانی و جسمی آنان کمک می شود.

موسیقی درمانگر، اهداف و مقاصد را بر اساس نیازهای خاص درمان جو دنبال می کند. فنون مختلفی برای پیشبرد این اهداف استفاده می شود. برای مثال، آواز خواندن می تواند به افراد مبتلا به بیماری آلزایمر کمک کند تا حافظه دراز مدتشان را به کار اندازد، نواختن آلات موسیقی با همسالان یا درمانگر می تواند مهارت های میان فردی را افزایش دهد و کارکردهای اجتماعی را بهبود بخشد. از همه مهمتر این که افراد احساساتشان را در روشی مطمئن، لذت بخش به وسیله نواختن موسیقی، گوش کردن به موسیقی و به همراه موسیقی بیان می کنند.

ص:۵۴

البته موسیقی درمانی فقط در خدمت افرادی که دارای انواع مختلف ناتوانی ها هستند به کار برده نمی شود، بلکه در شرایط مختلف پزشکی نیز سودمند است. از جمله کاهش فشار روانی یا درد، زایمان، توانبخشی بیماران سکته ای و مبتلایان به بیماری پایانه (بیمارهایی که علاج ناپذیر و مرگبار هستند، مثل ایدز). مسأله عمده که در اینجا برای درمانگر مطرح است کاهش درد و تحمل آن در شیوه درمان است و یا کمک به بیمار برای دستیابی به کارکردهای بهینه.

موسیقی درمانی رشد فزاینده ای در کشورهای مختلف جهان و در عرض سال های اخیر داشته است و کارهای درمانی متعددی توسط موسیقی درمانگران صورت پذیرفته است و این امر تأکید گردیده که اساسا موسیقی در درمان اشخاص مبتلا به وضعیت های مختلف پزشکی کارآیی بسیاری دارد.

ص:۵۵

موسیقی سنتی ما با اصالت و ریشه های عمیق فرهنگی قابلیت بسیاری برای گسترش و تدوین های تازه ای از جانب استادان موسیقی دارد.

دکتر داریوش صفوت موسیقی دان برجسته معاصر نقل می کرد که مرحوم عبدالحسین شهبازی بیست دقیقه در کنار بستر بیماری که پزشکان از او قطع امید کرده بودند سه تار نواخته و پس از ۲۰ دقیقه حال بیمار بهبود یافته و خطر رفع شده است. (۱)

ص:۵۶

۱- همشهری، ۱۰/۸/۱۳۷۹.

اثرات مثبت موسیقی بر روی مغز و قدرت حافظه

با وجود موروثی بودن هنر موسیقی در افراد تمرینات مداوم با یک وسیله موسیقی نیز می تواند عامل افزایش ماده خاکستری در کورتکس(۱)شنوایی مغز باشد.

موسیقی دانان ماده خاکستری بیشتری در مغز خود دارند و همین ماده خاکستری مسؤول پردازش داده های مربوط به موسیقی است. این کشف جدید تا حدودی بیانگر این واقعیت است که هنر و ذوق موسیقی می تواند موروثی باشد نه اکتسابی، اما بعید است که این کشف بتواند بحث و جدل های طولانی مدت درباره آنچه که یک موتسارت بالقوه را می سازد، مرتفع کند.

با وجود موروثی بودن هنر موسیقی در افراد، تمرینات مداوم با یک

۱- قشر خارجی.

وسـیله موسـیقی نیز می تواند عامل افزایش ماده خاکستری در کورتکس شنوایی مغز باشد. جدیدترین تحقیقات انجام شده در این خصوص توسط یک تیم تحقیقاتی از دانشگاه هایدلبرگ در آلمان ارائه شده است.

عصب شـناسان بـا پخش فرکـانس هـای متفـاوتی از اصـوات گونـاگون برای ۳ گروه موسـیقی دانـان (نوازنـدگان) حرفـه ای، موسـیقی دانان آماتور و افراد عامی پاسـخ ها و عکس العمل های مغز آنها را ضـبط کردند. بخشـی از مغز که محققان بر روی آن بررسـی و مطالعه می کردند ناحیه ای است تحت عنوان شِـکَنج هِسِل که در داخل کورتکس شنوایی قراردارد، یعنی ناحیه ای از مغز که مسؤول درک اصوات است.

محققان دریافتنـد موسـیقی دانان حرفه ای در مقایسه با افراد عامی و معمولی پاسخ های شدیدتری به اصوات از خود نشان می دهند و افراد آماتور نیز در یک

ص:۵۸

حد متوسط بین این دو گروه قرار می گیرند. سپس آنها با استفاده از تکنیک های عکسبرداری از مغز، شکنج هسل را اندازه گیری کردند و مشخص شد که این ناحیه از مغز نیز در موسیقی دانان حرفه ای بزرگ تر از سایر گروه ها است و میزان ماده خاکستری مغزشان ۱۳۰ درصد بیشتر از سایرین است.

دکتر پیتر اشنایدر که رهبری این تحقیقات را برعهده دارد در گفت و گو با شبکه خبری بی بی سی گفت: «زیاد بودن ماده خاکستری در مغز موسیقی دانان حرفه ای به نظر می رسد تا حد زیادی تحت تأثیر عوامل ژنتیکی باشد، اما در این مورد نیز مطابق معمول فقط ژن ها نقش آفرین نیستند. بلکه عوامل محیطی همچون زندگی و بزرگ شدن در یک خانواده اهل موسیقی نیز در این قضیه دخیل است، به خصوص این که کودکان در چنین خانواده هایی می آموزند که

ص:۵۹

چطور «گوش شنوایی» برای موسیقی داشته باشند. به اعتقاد وی شنیدن موسیقی و ترانه از دوران کودکی تأثیرات شگرفی از خود به جا می گذارد. دانشمندان معتقدند استعداد موسیقی تا سن ۹ سالگی تقریبا شکل می گیرد و بعد از این سن دیگر افزایش نخواهد یافت، اما در پاسخ به این پرسش که بالاخره یک موسیقی دان بزرگ چطور ساخته می شود، باید گفت: هم عوامل وراثتی و هم عوامل محیطی هر دو نقش دارند، اما عوامل ژنتیکی به تنهایی کافی نیست و عوامل محیطی خاصی را می طلبد تا این استعداد بالقوه به فعل درآید.

دکتر باب کارلیون، از واحد تحقیقات علوم مغزی دانشگاه کمبریج انگلستان، به شبکه بی بی سی گفت: «مشکل اساسی این سلسله پژوهش ها این است که ما

واقعا نمی دانیم در اثر تمرینات مداوم، شِتِکَنْجِ هِسِل (۱) بزرگ تر می شود یا افرادی که «شِتِکَنجِ هِسِل» بزرگ تری دارنـد در نهـایت موسـیقی دان خـوبی می شونـد! این همـان نکته اساسـی است که هنوز محققـان بر سـر آن اتفـاق نظر ندارنـد و شواهد محکمی در این خصوص تاکنون یافت نشده است».

اسـکن های مغزی نشان می دهد که مغز ما به هنگام شنیدن موسیقی از بخش های گسترده ای در درون خود استفاده می کند، به طوری که زیر و بم بودن و ریتم یک موسـیقی در نیمکره چپ مغز ما پردازش می شود و طنین و ملودی موسیقی در نیمکره راست مورد پردازش قرار می گیرد.

پروفسور گوتفراید یکی دیگر از کارشناسان آلمانی است که به طور مجزا روی این موضوع پژوهش کرده است. وی هم زمان بر روی ۱۵ موسیقی دان

۱- بخشی از مغز که مربوط به حسّ شنوایی است.

حرفه ای و ۱۵ نفر دیگر از افراد معمولی مطالعاتی انجام داد و با استفاده از MRI، بخش های مختلفی از مغز این افراد را به وضوح مورد بررسی قرارداد. این بار یافته ها نشان داد که موسیقی دانان در چهار ناحیه از مغز خود ماده خاکستری بیشتری دارند که این نواحی گاهی اوقات با مهارت های مفید موسیقی دانان در ارتباط است یافته های دیگر نیز نشان داد که تداوم آموزش موسیقی و نواختن آهنگ در درازمدت می تواند این مناطق را در مغز فعال کند، اما باز هم در خصوص این که آیا این مسئله باعث افزایش ماده خاکستری می شود یا خیر نتیجه قطعی به دست نیامد.

علاوه بر این محققان اضافه می کنند در بین ابزار موسیقی، گیتار و ویولن مزیت ویژه ای دارند و نوازندگان این دو ساز از حافظه بهتر و بیشتری جهت

ص:۶۲

لغات و واژه ها برخوردارند که در امر یادگیری زبان دوم نیز بسیار کمک می کند. دکتر اگنس چان از دانشگاه چاینز در هنگ کنگ در این خصوص می افزاید: افرادی که در دوران کودکی از آموزش موسیقی بهره مند شده اند از حافظه کلامی بهتری برخوردارند، آنها در مقایسه با افرادی که اصلاً در زمینه موسیقی هیچ دوره ای ندیده اند بهتر می توانند مطالب را به خاطر بیاورند.

در کنار این پژوهش ها، شرح مختصری از یافته های پروفسور آدریان تایلور نیز خالی از لطف نیست. وی که پروفسور دانشگاه دومونفور در شهر بدفور فرانسه است، به مدت ۶ هفته ۸ موسیقی دان را از کالج سلطنتی موسیقی تحت برنامه تمرینات بدنی آیروبیک قرارداد و با مقایسه این افراد با گروه دیگری که از این تمرینات بی بهره بودند دریافت که انجام حرکات موزون آیروبیک و تمرینات کششی

ص:۶۳

و مقاومتی در کاهش اضطراب موسیقی دانان و نوازنده ها قبل از اجرای برنامه های نمایشی و کنسرت کمک شایان توجهی می کند. وی در این خصوص می گوید: حتی ساده ترین حرکات آیروبیک مثل راه رفتن در پارک می تواند در کاهش اضطراب نقش مهمی ایفا کند.

موسیقی طبیعت

بار دیگر که صدای پرنده آوازخوانی را می شنوید، با دقت به آن گوش فرا دهید، چرا که اگر توجه خود را به آواز این جانوران معطوف کنید، ممکن است ریتم و الگوهای بسیار مشابه با آنچه که در موسیقی انسان یافت می شود را بیابید.

مطابق گزارش های جدید، دانشمندانی که سرگرم بررسی این الگوها هستند،

ص:۶۴

معتقدنـد طبیعت موسـیقی و ماهیت آن ممکن است از آنچه تاکنون تصور می شد بسـیار عمیق تر و ریشه دارتر باشد. به عقیده محققـان این الگوهـا شایـد نشـان از دانش ذاتی موسـیقی در میان بسـیاری از جانوران نظیر پرنـدگان، نهنگ ها و انسان داشـته باشد.

جـودی کـالینز طی نیم قرن اخیر به آوازخـوانی و همنوایی بـا اصوات نهنـگ هـای گوژپشت پرداخته و CDهـای مختلفی را با عنـاوینی «آوای جنگـل بارانی» روانه بازار کرده است. جالب آن که صـنعت «موسـیقی طبیعی» با شـکوفایی روزافزون هرلحظه رونق بیشتری در جهان می یابد.

اما به راستی آیا این اصوات آرام بخش و دلنشـین موسـیقی واقعی به شمار می روند و یا تنها عملکرد زیستی جانوری است که آنها را می آفریند؟

ص:۶۵

بررسی های اخیر حاکی از آن است که اصواتی نظیر پرنده یا نهنگ نه تنها موسیقی طبیعی هستند، بلکه این آواها ممکن است بخشی از یک «موسیقی جهانی» باشند که یک مفهوم شهودی از موسیقی را برای بسیاری از جانوران و نیز انسان فراهم می آورند.

جیل آتما، پروفسور زیست شناسی دانشگاه بوستون و از نویسندگان گزارش اخیر که فلوت های ماقبل تاریخ را مورد بررسی قرارداده، می گوید فلوت هایی که بیش از ۵۷ هزار سال قبل از استخوان ساخته شده اند، نشان از اهمیت والای موسیقی نزد اجداد غارنشین ما دارند. به اعتقاد وی، «این آلات موسیقی بسیار پیچیده تر از ابزارهای شکار بوده اند».

مشابهت میان اصوات جانوران و انسان و میل ذاتی به ایجاد موسیقی ازجمله نکاتی است که در علم موسیقی شناسی زیستی (biomusicology) مورد بررسی قرار می گیرد.

ص:۶۶

اصوات یا موسیقی

این پرسش بچگانه به نظر می رسد که آیا طبیعت به لحاظ زیبایی شناختی قادر به تولید اصوات خوش و دلنشین است؟ به عنوان مثال موزارت بخشی از یک کنسرت پیانوی خود را از آوای سارش الهام گرفت و به عقیده متخصصان موسیقی، «آوای آن پرنده پیش از تصنیف شدن توسط موزارت نیز یک موسیقی بوده است».

رون هوی، پروفسور زیست شناسی اعصاب و رفتار در دانشگاه کورنل، بر این عقیده است که در ابتدا باید تعریف دقیقی از موسیقی ارائه شود و پس از آن این واژه برای توصیف اصوات خاص مورد استفاده قرارگیرد. به اعتقاد وی، تمام تعاریف موجود از موسیقی به نگرش انسان به این موضوع بازمی گردد و عنوان

موزیکـال یـا غیر موزیکال با یک بینش انسان مـدار اصوات را مورد توصـیف قرار می دهـد. پروفسور هوی تصـریح می کنـد: «موزیـک یک مفهوم به شـدت انسانی است و انسان ها زیبایی را تنها در اصوات خاصـی می یابنـد و به آن لقب موسـیقی می دهنـد». به اعتقـاد هوی، علاقه انسان ها از سـبک مورد توجه هیپی های دهه ۱۹۶۰ به گوش سپردن آوای نهنـگ ها تغییر یافته است، چرا که این اصوات باشکوه هستند.

اما آیا جانوران اصوات خوش و دلنشـین خود را هدفمنـدانه می آفریننـد؟ پروفسور آتما می گوید درست همان طور که اجداد ما برای ساخت آلات موسـیقی خود زحمت کشـیده اند، جانوران نیز با جدیت روی ابداعات موزیکال خود کار می کنند. وی متذکر می شود: «(نهنگ های گوژپشت) بخش عظیمی از انرژی و

وقت خود را صرف ساخت موسیقی می کنند». بنا به اظهار هوی، برخی دانشمندان هنوز هم اصوات معروف به موزیکال را در جانوران تنها در خدمت یک عملکرد زیست شناختی به شمار می آورند. هوی خود معتقد است:

«به دلیل آن که توانایی هایی شناختی جانوران هنوز به طور کامل مورد شناسایی قرار نگرفته، تنها می توانیم ابداعات آنها را از میان فیلتری به نام گوش و احساس انسانی درک کنیم».

تأثیر موسیقی بر روی گیاهان

در سال ۱۹۷۳، خانم دوروتی ریتالاـک کتاب کوچکی به نام «آوای موسیقی و گیاهان» منتشر کرد. این کتاب جزئیات آزمایشاتی را که او در کالج زنان کلرادو در دنور و با استفاده از سه اتاق کنترل شده دانشگاه، انجام داده بود شرح می داد.

ص:۶۹

خانم ریتالاک گیاهان را در اتاق هایی قرار داد که در هر کدام از آنها سبک خاصی از موسیقی توسط بلندگو پخش می شد. او گیاهان را تحت نظر قرار داد و رشد روزانه آنها را یادداشت کرد. نتیجه کار او را متعجب کرد. اولین آزمایش او پخش یک آهنگ یکنواخت بود. در اولین اتاق او یک آهنگ یکنواخت را به مدت هشت ساعت و به صورت متوالی پخش کرد. در اتاق دوم او یک آهنگ یکنواخت را به صورت متناوب و به مدت سه ساعت پخش کرد و در سومین اتاق هیچ آهنگی پخش نکرد. گیاهان اتاق اول که در معرض موسیقی متوالی قرار داشتند، ظرف چهل روز از بین رفتند. گیاهان اتاق دوم به سرعت رشد کردند و حتی از گیاهان اتاق سوم سالم تر بودند. این نتیجه شگفت انگیزی بود که بسیار شبیه نتایجی بود که از آزمایشاتی که به وسیله مؤسسه موزاک در اوایل سال ۱۹۴۰ به

منظور مشخص کردن تأثیر «موسیقی» بر کارکنان کارخانه انجام گشته، به دست آمده بود. وقتی که موسیقی به صورت متوالی پخش می شد، کارگران خسته تر و کم کارتر می شدند در مقابل وقتی که موسیقی فقط برای ساعاتی و به صورت متناوب پخش می شد، کارگران پر کارتر، هوشیارتر و دقیق تر از زمانی بودند که موسیقی پخش نمی شد.

در آزمایش بعدی، خانم ریتالا-ک از دو اتاق با گیاهان تازه استفاده کرد. او در هر دو اتاق رادیویی قرارداد. در یک اتاق رادیویی روی یک ایستگاه محلی راک تنظیم شده بود و در اتاق دیگری رادیو روی ایستگاهی که موسیقی آرامی را پخش می کرد تنظیم شده بود. در هر اتاق فقط سه ساعت موسیقی پخش می شد. در روز پنجم او متوجه تغییرات شگرفی شد. در اتاقی که موسیقی ملایم نواخته

می شد، گیاهان به خوبی رشد می کردند و ساقه های آنها به سـمت رادیو متمایل شده بود، در حالی که در اتاقی که موسیقی راک پخش می شد، نیمی از گیاهان برگ های کوچکی داشـتند و رشد آنها طولی بود در حالی که بقیه به اندازه کافی رشـد نکرده بودند. بعد از گذشت دو هفته، گیاهانی که در مجاورت موسـیقی ملایم قرار داشـتند به اندازه کافی رشد کرده بودند و به یک اندازه شاداب و سـرسبز بودند و در حدود ۱۵ تا ۲۰ درجه به سـمت رادیو متمایل شده بودند. گیاهانی که در مجاورت موسیقی راک قرار داشتند، بلند شده و در حال پژمرده شدن بودند، گل ها پلاسیده شده و ساقه های گیاهان از رادیو دور شده بود.

ص:۷۲

تأثیر مثبت موسیقی بر سلامت روانی کودکان

بر اساس یافته های علمی، در مورد کودکانی که سخت به خواب می روند، گوش کردن به موسیقی مناسب، پس از مدتی مشکل را حل می کند.

نقش آموزش موسیقی را در فعالیت های کودکان به ویژه در مهدهای کودک به تجربه می توان دریافت و بیشتر مربّیان با این تجربه ها آشنایی دارند. آموزش مفاهیم، واحدهای کار، اعداد، رنگ ها، شناخت محیط طبیعی و اجتماعی اگر با شعر و موسیقی همراه باشد یادگیری کودک سریع تر، عمیق تر و پایدارتر خواهد بود.

در مورد کودکان دبستانی به ویژه در سال های آغازین دبستان، همراه کردن آموزش ها با شعر و موسیقی در یادگیری بهتر آنها بسیار مؤثر است. تجربه

نشان داده است که در سال اول دبستان برای آموزش خواندن به کودکان که فعالیتی بسیار اساسی است اگر از موسیقی استفاده شود، تأثیر بسیاری برجای خواهد گذاشت.

از آن جا که موسیقی دارای بار عاطفی و هیجانی است، در پرورش کودکان نقش انکارناپذیر دارد، موسیقی می تواند برحسب نوع خود حالت های غم، شادی، تحرک، سکون، خشم، آرامش، مهربانی، جنگاوری، دوستی و مانند آن ایجاد کند.

پرورش احساسات مثبت کودکان از طریق موسیقی به سلامت روانی آنها کمک می کند. موسیقی وسیله ای است برای پرورش حس زیبایی شناسی کودکان.

کودکی که با موسیقی آشنا می شود یا آن را می آموزد، زیبایی آهنگ ها و صداها را بهتر تشخیص می دهد و موسیقی طبیعت را عمیق تر احساس می کند.

ص:۷۴

پرورش حس زیبایی شناسی در زمینه موسیقی سبب می شود که کودک در سایر رشته های هنری نیز زیبایی ها را بهتر درک کند و این احساس خود را تعمیم دهد.

پرورش دقت، تمرکز، حافظه، نظم فکری و نیز خوب دیدن و خوب شنیدن از دیگر تأثیرات موسیقی است، اما آنچه مهمتر از همه این ها است، پرورش خلاقیت کودکان است، خلاقیت از با ارزشترین سرمایه های انسانی به شمار می آید و در واقع اساس علم، فرهنگ و تمدن بشری بر آن استوار است.

کودکان معمولاً از نظر رفتاری مشکلاتی دارند که اگر پیش از تثبیت آنها به موقع توجه شود، برطرف کردنشان چندان دشوار نیست. رفتارهایی که می توان به کمک موسیقی آنها را در جهت مثبت تغییر داد، عبارتند از: پرخاشگری، ناآرامی، خجالت، نداشتن اعتماد به نفس، افسردگی، اضطراب و بی نظمی.

ص:۷۵

گویند آلبرت انیشتین دانشمند بزرگ، در دوران مدرسه کودکی کم هوش و کودن بوده است؟!

البته والـدین آلبرت با این حرف به شـدت مخالف بودنـد و برای او یک ویلون خریدند. موسـیقی، کلیدی بود که موجب شـد انیشتین به مردان علمی تاریخ مبدل شود!

موسـیقی به ویژه اگر با شـیوه گروهی انجام گیرد، در ایجاد مهارت های اجتماعی لازم در کودکان نقش مؤثری دارد و از بین بردن رفتارهـایی چون خجـالت و کمرویی از روش هـای دیگر مناسب تر است و سازگاری و همکاری کودکان را با یکـدیگر سبب می شود.

ص:۷۶

کاربرد موسیقی در بیماری های روانی

از موسیقی می توان به عنوان ابزاری برای ایجاد درک واقعیت و ارتباط غیر کلامی در بیماران روانی استفاده کرد.

فعـالیت هـایی نظیر آواز خوانـدن و نواختن سـاز، انتخاب نوارهایی برای شـنیدن و حرکت با موسـیقی، درک وضـعیت زمان و مکان را به وجود می آورد و دقت بیماران و توجه لحظه به لحظه آنها را ایجاب می کند. ضمنا می توان از آهنگ هایی خاص برای ایجـاد و تقویت خود آگـاه درک واقعیت و الگوهـای رفتـاری مناسب اجتماعی در بیمارانی که از روان پریشـی رنـج می برند استفاده کرد.

اشخاصـی که بیماری های روانی یا اختلالات رفتاری خفیفی دارنـد برای کاهش نگرانی ها و فشارها و افزایش احساس ارزش شخصی احتیاج به یادگیری راه هایی

ص:۷۷

دارنـد که از طریق آن احساسـات خود را به طور منـاسب و درست ابراز کننـد و پرخاشـگری و تحریکـات آنی مخرب خود را کنترل و مهـارت های ارتباطی شـفاهی و همکاری های اجتماعی خود را تقویت کننـد. فعالیت هایی چون «توجه دادن به وقایع دیگر» همراه با موسیقی می تواند احساس فشار بسیاری ازاین بیماران را تخفیف دهد. (۱)

موسیقی درمانگری که با بیمارانِ بزرگسالِ داراىِ اختلالاتِ روانی کار می کند چند مسؤولیت مهم دارد که عبارتند از:

به وجود آوردن یک محیط گرم و امن که موجب تقویت احساس ارزش شخصـی و انگیزه از طریق تأکیـد بر تجربه یا موفقیت می شود.

ص:۷۸

۱- realization.

مشخص کردن انتظارات و محدودیت هایی که برای رفتارهای مناسب گروهی لازم است.

راهنمایی و یادآوری توجه بیمار به سمت وظیفه (کار) موجود.

آگاه شدن از پاسخ های خود و اهمیت رفتار متقابل.

درک و توجه دادن به آنها در خصوص این مطلب که فرد بزرگسالی هستند.

یکی از راه های تشویق بیماران برای قبول مسؤولیت کارهایشان، نوشتن یا انتخاب اهدافشان به وسیله خود آن هاست. (۱)

ص:۷۹

۱- مقدمه ای بر موسیقی درمانی ژاکلین اشمیت پترز ترجمه علی زاده محمدی ۱۳۷۱ ص ۱۲۵ تا ۱۳۰.

نقش موسیقی در کشف استعدادهای آلبرت انیشتین

حتما شنیده اید که می گویند آلبرت انیشتین دانشمند بزرگ، در دوران مدرسه کودکی کم هوش و کودن بوده است؟!

البته والدین آلبرت با این حرف به شدت مخالف بودند و برای او یک ویلون خریدند. موسیقی، کلیدی بود که موجب شد انیشتین به یکی از سرشناس ترین مردان علمی تاریخی مبدل شود!

خود انیشتین گفته است که علت پیشرفت های او، نواختن موسیقی بوده است. یکی از دوستان آلبرت به نام G. J. Withrow نیز اظهار داشته که راه حل تمامی مسایل و معادلات مسایل و معادلات انیشتین در نواختن ویلون بوده است.

مطالعات نشان داده اند دانش آموزان دبیرستانی که به آموختن موسیقی

ص:۸۰

می پردازند میانگین نمرات بالاتری نسبت به دیگر دانش آموزان داشته و نیز از رشد جسمانی سریع تر و مهارت های شنیداری بیشتری بهره می برند.

نقش و اهمیت موسیقی در یادگیری دانش آموزان انکارناپذیر بوده و در اکثر مدارس معتبر دنیا، همراه با آموزش مواد درسی مختلف جایگاه ویژه ای نیز برای آموزش موسیقی در نظر گرفته می شود.

موسیقی و اضطراب

اضطراب واژه ای است که همگان با آن آشنایی دارند. عوامل مختلف می توانند ایجادکننده اضطراب باشند. آدمی از هر جهت تحت فشار زندگی است و حتی مسائل اجتماعی که مستقیما بر فرد وارد نمی شوند می توانند در او ایجاد اضطراب نمایند. البته باید میان اضطراب و ترس تفاوت قایل شد. به طور ساده

ص:۸۱

می توان گفت ترس در پاسخ به خطری معلوم، بیرونی، معین و منشأ غیر تعارضی است ولی اضطراب در پاسخ به تهدیدی ایجاد می شود که اکثرا نامعلوم، درونی و مبهم است و از تعارض منشأ گرفته است. اکثر مواقع ترس واکنشی حاد و اضطراب واکنشی مزمن است. اضطراب می تواند اثراتی جبران ناپذیر و حتی مرگ را به دنبال داشته باشد. یکی از کاربردهای موسیقی درمانی نیز در کاهش اضطراب و استرس است.

انجمن کاربرد موسیقی در سلامت جسم و روان

به کارگیری موسیقی به صورت سازمان یافته در زمینه های مختلف پیشگیری، درمانی و توانبخشی از اوایل دهه ۵۰ میلادی در آمریکا و سپس در بسیاری از کشورهای جهان آغاز گردید. در کشور ما نیز فعالیت های پراکنده ای

به صورت پایان نامه های دانشگاهی و یا مطالعات و پژوهش های فردی، از دو دهه گذشته آغاز گردیده که در این مدت از روندی آکادمیک و ساختاربندی شده، بهره ای نداشته است.

از سال ۱۳۷۷ گروهی متشکل از اساتید و دانشجویان گروه پژوهشی موسیقی درمانی تحت نظارت مرکز پژوهش های علمی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران فعالیت های نظام مندی را در این زمینه آغاز نمودند که ماحصل آن، برگزاری اولین و دومین سمینار موسیقی درمانی در سطح ملی و تشکیل جلسات کنفرانس هفتگی، بانک اطلاعاتی، دوره های آموزش نظری و عملی (Work shop) و انجام تحقیقات بالینی بوده است. در جریان برگزاری دومین سمینار سراسری موسیقی درمانی در خرداد ماه سال ۱۳۷۹، قطعنامه ای

ص:۸۳

قرائت شد که در آن، لزوم تشکیل انجمنی رسمی که ماهیت حقوقی داشته باشد، اعلام گردید. این ماده از قطعنامه براساس برنامه ای از پیش تعیین شده و بنا به درخواست های متعدد از جانب مراکز دانشگاهی و دانشجویان گروه های مختلف و احساس نیاز اعضای گروه شکل گرفت و پیگیری آن پس از یک سال با برقراری جلسات متعدد مقدماتی منجر به ثبت انجمن مذکور گردید.

اهداف و وظایف «انجمن کاربرد موسیقی در سلامت جسم و روان» با اعتقاد بر اصول سه گانه «آموزش، پژوهش و ارائه خدمات» و با استناد به بندهای موجود در اساسنامه به شرح زیر می باشد:

۱ گسترش، پیشبرد، ارتقاء و توسعه کمی و کیفی نیروهای متخصص و بهبود بخشیدن به امور پژوهشی در زمینه های مربوط به موضوع فعالیت

ص:۸۴

انجمن.

۲ ایجاد و تحکیم روابط علمی و تحقیقاتی در سطح ملی و بین المللی با مراکز، محققان و متخصصانی که به گونه ای با موضوع فعالیت انجمن در ارتباط می باشند.

۳ تلاش در جهت تهیه بانک اطلاعاتی (کتب، مجلات، مقالات، فیلم ها و ...).

۴ ترغیب و تشویق پژوهشگران و تجلیل از محققان.

۵ حمایت از پروژه های تحقیقاتی در پایان نامه های دانشگاهی و ارائه مشاوره در زمینه طراحی، اجراء و آنالیز طرح های پژوهشی.

۶ تشکیل گردهمایی های علمی در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی.

۷ انتشار کتب و نشریات علمی.

ص:۸۵

۸ ارائه خدمات درمانی.

۹ آموزش و تربیت نیروهای علاقمند.

۱۰ نظارت علمی بر عملکرد مراکز، گروه ها و کلیه افرادی که قصد همکاری در زمینه موضوع انجمن را دارند.

موسیقی های غیرمجاز

در حرمت غِناء چندان مشکلی وجود ندارد، مشکل تشخیص موضوع غِناء است.

آیا غِناء هر صدایی است که در آن «ترجیع» (رفت و آمد صدا در حنجره و به اصطلاح غلت دادن) باشد؟ مسلما ثابت نیست. آنچه از مجموع کلمات فقهاء و سخنان اهل سنت در این زمینه می توان استفاده کرد این است که غِناء آهنگ های

طرب انگیز و لهو و باطل است و به عبارت روشن تر: غِناء آهنگ هایی است که متناسب مجالس فسق و فجور و اهل گناه و فساد می باشد.

و باز به تعبیر دیگر: غِناء به صوتی گفته می شود که قوای شهوانی را در انسان تحریک می نماید، و انسان در آن حال احساس می کند که اگر در کنار آن صدا، شراب و فساد جنسی نیز باشد کاملاً مناسب است!

این نکته نیز قابل توجه است که گاه یک «آهنگ» هم خودش غِناء و لهو و باطل است و هم محتوای آن، به این ترتیب که اشعار عشقی و فسادانگیز را با آهنگ های تحریک آمیز بخوانند، و گاه تنها آهنگ، غِناست، به این ترتیب که اشعار پرمحتوا یا آیات قرآن و دعاء و مناجات را با آهنگی بخوانند که مناسب مجالس عیّاشان و فاسدان است و در هر دو صورت حرام می باشد.

ص:۸۷

ذکر این نکته نیز لازم است که گاه برای غِناء دو رقم معنی ذکر می شود «معنی عام» و «معنی خاص» معنی خاص همان است که در بالا آمد یعنی آهنگ های تحریک کننده شهوات و متناسب با مجالس فسق و فجور. ولی معنی عام هر گونه صوت زیباست و لذا آنها که غِناء را به معنی عام تفسیر کرده اند بر آن دو قسم قایل شده اند «غِنای حلال» و «غِنای حرام».

منظور از غِنای حرام همان است که در بالا آمد و منظور از غِنای حلال صدای زیبا و خوشی است که مفسده انگیز نباشد، و متناسب با مجالس فسق و فجور نگردد.

بنابراین در اصل تحریم غِناء تقریبا اختلافی نیست، اختلاف در نحوه تفسیر آن است. البته «غِناء» مصادیق مشکوکی نیز دارد (همانند همه مفاهیم دیگر) که

ص:۸۸

انسـان به راستی نمی دانـد فلاـن صوت مناسب مجالس فسق و فجور است یا نه؟ و در این صورت به حکم اصل برائت محکوم به حلیت است (البته بعد از آگاهی کافی از مفهوم عرفی غِناء طبق تعریف فوق).

و از این جا روشن می شود صداها و آهنگ های حماسـی که متناسب میدان های نبرد و یا ورزش و یا مانند آن است دلیلی بر تحریم آن نیست.

فلسفه تحریم غِناء

الف تشویق به فساد اخلاق

تجربـه نشـان داده اسـت و تجربـه بهـترین شاهـد و گـواه اسـت کـه بسـیاری افراد تحـت تـأثیر آهنـگ هـای غِنـاء، راه تقـوی و پرهیزکاری را رها کرده و به شهوات و فساد روی می آورند.

مجلس غِناء معمولاً مرکز انواع مفاسد است و آنچه به این مفاسد دامن می زند همان غِناء است. در بعضی از گزارش هایی که در جرائـد خارجی آمـده می خوانیم که در مجلسـی که گروهی از دختران و پسـران بودند و آهنگ خاصـی از غِناء در آن جا اجرا شد آنچنان هیجانی به دختران و پسران دست داد که به یکدیگر حمله ور شدند و فجایع زیادی بار آوردند.

در تفسـیر «روح المعانی»، سـخنی از یکی از سـران «بنی امیه» را نقل می کنـد که به آنها می گفت: از غِناء بپرهیزیـد که حیا را کم می کند، شهوت را می افزاید، شخصیت را درهم می شکند، جانشین شراب می شود و همان کاری را می کند که

ص:۹۰

مستی انجام می دهد. (۱)

و این نشان می دهد که حتی آنها نیز به مفاسد آن پی برده بودند.

و اگر می بینیم در روایات اسلامی کرارا آمده است که غِناء روح نفاق را در قلب پرورش می دهد اشاره به همین حقیقت است، روح نفاق همان روح آلودگی به فساد و کناره گیری از تقوا و پرهیزکاری است.

و نیز اگر در روایات آمده است که فرشتگان در خانه ای که غِناء در آن است وارد نمی شوند به خاطر همین آلودگی به فساد است، چرا که

فرشتگان پاکند و طالب پاکی هستند، و از این محیط های آلوده بیزارند.

۱- تفسیر روح المعانی، علامه شهاب الدین محمود آلوسی، ج ۲۱، ص ۶۰.

ب غافل شدن از یاد خدا

تعبیر به «لهو» که در تفسیر «غِناء» در بعضی از روایات اسلامی آمده است، اشاره به همین حقیقت است که غِناء انسان را آنچنان مست شهوات می کند که از یاد خدا غافل می سازد.

ج آثار زیانبار بر اعصاب

غِناء در حقیقت یکی از عوامل مهم تخدیر اعصاب است و به تعبیر دیگر مواد مخدر گاهی از طریق دهان و نوشیدن وارد بدن می شود، (مانند شراب)

و گاه از طریق بوئیدن و حس شامّه (مانند هروئین)

و گاه از طریق تزریق (مانند مرفین)

و گاه از طریق حس سامعه است (مانند غِناء)

ص:۹۲

به همین دلیل گاهی غِناء و آهنگ های مخصوص، چنان افراد را در نشئه فرو می برد، که حالتی شبیه به مستی به آنها دست می دهد، البته گاه به این مرحله نمی رسد اما در عین حال تخدیر خفیف ایجاد می کند و به همین دلیل بسیاری از مفاسد مواد مخدر در غِناء وجود دارد، خواه تخدیر آن خفیف باشد یا شدید.

د غِناء یکی از ابزار استعمار

استعمارگران جهان همیشه از بیداری مردم، مخصوصا نسل جوان، وحشت داشته اند، به همین دلیل بخشی از برنامه های گسترده آنها برای ادامه استعمار، فروبردن جامعه ها در غفلت و بی خبری و ناآگاهی و گسترش انواع سرگرمی های ناسالم است.

امروز مواد مخدر تنها جنبه تجارتی ندارد، بلکه یک ابزار مهم سیاسی، یعنی سیاست های استعماری است، ایجاد مراکز فحشاء، کلوپ های قمار و همچنین

ص:۹۳

سرگرمی های ناسالم دیگر و از جمله توسعه غِناء و موسیقی مخرّب، یکی از مهمترین ابزاری است که آنها برای تخدیر افکار مردم بر آن اصرار دارند و به همین دلیل قسمت عمده وقت رادیوهای جهان را موسیقی تشکیل می دهد و از برنامه های عمده وسایل ارتباط جمعی همین موضوع است. (۱)

تحریم غِناء

بدون شک غِناء به طور اجمال از نظر مشهور علمای شیعه حرام است و شهرتی در سر حدّ اجماع و اتفاق دارد، بسیاری از علمای اهل سنت نیز بر این عقیده تأکید کرده اند، هر چند بعضی از آنها استثناهایی برای آن قائل شده اند و

۱- «تفسیر نمونه»، ج ۱۷، ۶۹ / لقمان.

شاید بعضی از این استثناها در حقیقت استثناء نباشد و خارج از موضوع غِناء محسوب می شود.

«قُرْطُبِیّ» در همین زمینه چنین می گوید: «غِنای معمول در میان گروهی از مردم، هرگاه مشتمل بر اشعار عاشقانه درباره زنان و توصیف زیبایی های آنان و ذکر شراب و محرمات دیگر باشد، همه علما در حرمت آن متفقند، چرا که مصداق لهو و غِنای مذموم می باشد و اما اگر از این امور خالی گردد، مختصری از آن در اعیاد و جشن های ازدواج جایز است و همچنین برای نشاط بخشیدن به هنگام انجام کارهای مشکل، آن گونه که در تاریخ اسلام در مسأله حفر خندق آمده و یا اشعاری که «انجشه» به هنگام حرکت قافله به سوی مکه در حجه الوداع برای تحریک شتران می خوانده است. اما آنچه امروز در میان «صوفیه» معمول

است که انواع آلات طرب را در این زمینه به کار می برند حرام است. (۱)

هدف از رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله

۱۹ رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:

اِنَّ اللّهَ بَعَثَنی هُدًی و رَحْمَةً لِلْعالَمینَ وَ اَمَرَنی اَنْ اَمْحُوَ الْمَزامیرَ وَ الْمَعازِفَ وَ الْاَوْتارَ وَ الْاَوْثانِ وَ اُمُورَ الْجاهِلِیَّهِ ...

خداونـد مرا برای هدایت و رحمت جهانیان مبعوث نمود و دسـتور داده به من تا آلات غِناء و موسـیقی (مانند نای، تنبور، تار و ...) و بت ها و آداب و رسوم

۱- تفسیر قُرْطُبِیّ، محمدبن احمد انصاری قُرْطُبِیّ، ج ۷، ص ۵۱۳۶.

جاهلیت را از بین ببرم(۱)

عواقب اخروی غِناء

۲۰ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

یَحْشُرُ صاحِبُ الطُّنْبُورِ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ هُوَ اَسْوَدُ الْوَجْهِ وَ بِیَدِه طُنْبورٌ مِنْ نارٍ وَ فَوْقَ رَأسِه سَبْعُونَ اَلْفِ مَلَکٍ بِیَدِ کُلِ مَلَکٍ مِقْمَعَهٌ یَضْرِبُونَ رَأْسَهُ وَ وَجْهَهُ وَ یَحْشُرُ صاحِبُ الْغِناءِ مِنْ قَبْرِه اَعْمی وَ اَخْرَسَ وَ اَبْکَمَ وَ یَحْشُرُ الزّانی مِثْلَ ذلِکَ و صاحِبُ المِزْمارِ مِثلَ ذلِکَ وَ صاحِبُ الدَّفِ مِثْلَ ذلِکَ.

کسی که اهل تنبور است روز قیامت محشور می شود در حالی که سیاه ترین

ص:۹۷

۱- مستدرک الوسایل، ج ۱۳، ص ۲۱۹، ج ۲، ص ۴۵۸ چاپ قدیم.

صورت را دارد و به دستش تنبوری از آتش جهنّم است و بالای سرش هفتاد هزار فرشته عذاب همراه با گرزی که در دست دارند بر سر و صورتش می کوبند. و کسی که اهل «غِناء و موسیقی» است از قبرش بیرون می آید در حالی که نابینا و گنگ و کر خواهد بود. همچنین زناکار و آن که فلوت و دایره می زند همانند ایشان محشور می شود.(1)

21 رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

مَنْ اِسْتَمَعَ اِلَی اللَّهْوِ یُذابُّ فی اُذُنِهِ الْاَنَکُ

1- مستدرک الوسایل، ج 2، ص 459 چاپ قدیم، ج 13، ص 219 چاپ جدید، تفسیر قرطبی: ج 14، ص 54.

کسی که به لهو (آواز موسیقی طرب انگیز) گوش دهد در روز قیامت در گوشش سُرْب آب کرده ریخته می شود. (۱)

خرید و فروش و کسب با وسایل لهو

۲۲ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

لا یَحِلُّ تَعْلیمُ الْمُغَنّیاتِ وَ لا بَیْعُهُنَّ وَ اَثْمانُهُنَّ حَرامٌ وَ قَدْ نَزَلَ تَصْدیقُ ذلِکِ فی کتابِ اللّهِ «وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَری لَهْوَالْحَدیثِ ...»

آموزش دادن خوانندگان و خرید و فروش کنیزکان آوازه خوان حرام است و درآمدی که از این راه به دست می آید نیز حرام می باشد. گواه این مطلب آیه ای است که خداوند

۱- مستدرک الوسایل، ج ۱۳، ص ۲۲۲.

در کتابش فرموده است:

«بعضی از مردم سخنان بیهوده را خریداری می کنند ...».(1)

۲۳ امام باقر علیه السلام فرمود:

عَنْ اَبی بَصیر قالَ: سَأَلْتُ اَباجَعْفَرِ علیه السلام عَنْ کَسْبِ الْمُغَنِّیاتِ؟ فقالَ الّتی یَدْخُلُ عَلَیْها الرِّجالُ حرامٌ، وَ الْتی تُدْعی اِلَی الْاَعْراسِ لَیْسَ بِهِ بَأْسٌ، وَ هُوَ قَوْلُ اللّه ِ عَزَّوَجَلَّ: «وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَری لَهْوَ الْحَدیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبیلِ اللّهِ»

ابوبصیر می گوید: از امام باقر علیه السلام از درآمد کنیزکان خواننده پرسیدم، امام علیه السلام فرمود:

کَسبِشان حرام است. امّا در عروسی ها «در صورتی که زن و مرد جدا از

۱- مجمع البیان: ج ۸، ص ۳۱۳. جهت اطلاع به فتاوای مراجع در پایان همین روایات همین بحث مراجعه فرمایید.

یکدیگر و صدای زن را نامحرم نشنود» خواندن اشکال ندارد. و علّت حرمت همان سخن قرآن کریم است که می فرماید: «وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَری ...». (۱)

۲۴ امام صادق علیه السلام فرمود:

وَ الْمَغَنِّیَهُ مُلْعُونَهٌ وَ مَنْ اَدّاها مَلْعُونٌ و آکِلُ کَسْبُها مَلْعُونٌ

کنیز و زن خواننده و کسی که اجرتی به او می دهد و کسی که پول را مصرف می کند

۱- تفسیر نورالثقلین: ج ۴، ص ۱۹۴؛ جهت اطلاع بیشتر از روایات به وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۸۶ به بعد، مستدرک الوسایل، ج ۱۳، ص ۲۲۲ ۲۱۲ از کتب تشیع و به الدر المنثور، ج ۵، ص ۳۰۸، سنن بیهقی، ج ۱۰، ص ۳۲۱ ۲۲۱، تفسیر قرطبی، ج ۵، ص ۱۴۸، ج ۱۴، ص ۵۴ ۵۱ به کتب تسنن مراجعه فرمایید.

همه مورد لعنت قرار گرفته اند.(۱)

ثواب پرهیز از غِناء

۲۵ امام رضا علیه السلام فرمود:

مَنْ نَزَّهَ نَفْسَهُ عَنِ الْغِنـاءِ فَاِنَّ فِی الْجَنَّهِ شَجَرَهً یَأمُرُ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ الرِّیاحَ اَنْ تَحَرَّکَها لَها صَوْتا لَمْ یَسْمَعْ بِمِثْلِه وَ مَنْ لَمْ یَتَنَزَّه عَنْهُ لَمْ یَسْمَعْهُ

کسی که از غِناء دوری کند در عوض، درختی در بهشت هست که خداوند دستور می دهد باد آن را به حرکت درآورد. نغمه خوشی از آن درخت بهشتی بلند می شود که مانند آن را تا به حال نشنیده است. و کسی که از غِناء اجتناب نکند،

۱- سفینه البحار: ج ۲، ص ۳۲.

آن صورت زیبا را نمی شنود.(۱)

فتاوا و نظر علما

فتاوای مراجع تقلید در مورد غِناء و موسیقی

۱ خرید و فروش آلات لهو، مثل تار و ساز (تنبک، دایره، فلوت) حتی سازهای کوچک حرام است. (۲)

خرید و فروش و استعمال آلات لهو جایز نیست.

(مقام معظم رهبری،(۳) حضرت آیه اللّه تبریزی)

۱- کافی: ج ۶، ص ۴۳۴.

۲- توضیح المسائل مراجع ج ۲، ص ۲۱۱ مسئله ۲۰۶۷ نظر حضرت امام (ره) همراه با فتاوای دوازده تن از مراجع با کمی تفاوت.

۳- توضیح المسائل مراجع: ج۲، ص ۸۱۰.

استعمال و خرید و فروش و نگهداری آلات لهو حرام است.

(حضرات آیات عظام مظاهری و علوی)

(خرید و فروش و استعمال و نگهداری آلات لهو و لعب) جایز نیست.

(حضرت آیه اللّه العظمی بهجت حضرت آیه اللّه العظمی صافی گلپایگانی) (۱)

۲ امام خمینی (ره) در مورد موسیقی می فرماید:

«موسیقی از اموری است که البتّه هر کسی بر حسب طبع خوشش می آید، لکن از اموری است که انسان را از جدیّت بیرون می کند و به یک مطلب هَزْل می کشاند.

۱- استفتاء از دفتر مراجع.

دیگر یک جوانی که عادت کرد روزی چند ساعت را با موسیقی سروکار داشته باشد ... این از مسائل زندگی و از مسائل جدّی به طور کلّی غافل می شود. عادت می کند همان طوری که به مواد مخدّر عادت می کنند. کسانی که به مواد مخدّر عادت می کنند، دیگر نمی توانند یک انسان جدّی باشند که بتوانند در مسائل سیاسی فکر کنند. فکر انسان را موسیقی جوری می کند که دیگر در غیر همان محیط موسیقی و مربوط به شهوات و مربوط به موسیقی نتواند اصلاً فکر کند». (۱)

۳ از مقام معظم رهبری حضرت آیه اللّه خامنه ای نسبت به حدود و کیفیت

۱- صحیفه نور: ج ۸، ص ۱۹۸.

استفاده از آلات و ابزار موسیقی سؤال شده است، ایشان پاسخ فرمودند:

استفاده از آلات موسیقی حتّی در غیر موسیقی مطرب اگر مستلزم مفاسدی باشد جایز نیست. ولی استفاده از آلات موسیقی در نـواختن موسـیقی غیرمطرب (لهـوی) چنـانچه مفاسـدی بر آن مـترتب نباشـد فی نفسه منعی نـدارد. لیکن در هر صورت ترویج موسـیقی و اهتمام و اشتغال به آن با هدف های نظام اسلامی منافات دارد. مخصوصا اشتغال به نوازندگی در پایگاه بسیج برای عزیزان بسیجی وجهی ندارد و صلاح نیست. جلوگیری از محرمات و مفاسد اجتماعی، جذب جوانان و نیروی مقاومت اسلامی راهش پرداختن به نوازندگی نیست بلکه باید

ص:۱۰۶

از طریق امر به معروف و نهی از منکر و کارهای فرهنگی مناسب اقدام شود.(۱)

۴ مرجع عالیقـدر حضـرت آیه اللّه خامنه ای مـدظله العالی، حضـرت عالی در پاسـخ به سؤالی مرقوم فرموده بودید که اشاعه و ترویـج موسـیقی بـا اهـداف نظـام مقـدس جمهوری اسـلامی منافات دارد. آیا نظر فوق یک حکم ارشادی است؟ یا یک حکم حکومتی؟

ج آموزش موسـیقی و نوازنـدگی به نونهالان و نوجوانان موجب انحراف آنان و ترتّب مفاسد است و جایز نیست. به طور کلی ترویج موسیقی با اهداف

عالیه نظام اسلامی منافات دارد، مسئولین فرهنگی مجاز نیستند سلیقه های

۱- نشریه داخلی نظامی: شماره ۱۴۹. تیرماه ۷۳.

شخصی خود را به اسم نشر فرهنگ و معارف در آموزش و پرورش نوجوانان به کار گیرند.(۱)

۵ موسیقی مطرب چه نوع موسیقی است و چگونه می توان تشخیص داد؟

ج موسیقی مطرب، حرام است و تشخیص موضوع به عهده خود مکلّف است.(۲)

مقام معظم رهبری

۱۶اگر موسیقی لهوی است یا فساد دارد باید از آن احتراز شود و

۱- روزنامه رسالت: یکشنبه ۱۲/۶/۱۳۷۴، مجله صبح: شهریور ۷۵ شماره ۶۱، ص ۲۳.

۲- توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۸۱۰.

فرقی در این باره میان موسیقی سنّتی و غیر سنّتی نیست. (۱)

مقام معظم رهبری

۷ آنچه را عرف مردم موسیقی دانند استماع آن و ساخت و تعلیم و تعلّم و فروش آلات آن حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی صافی گلپایگانی

۸ نظر حضرت عالی در مورد موسیقی چیست؟ و چه نوع موسیقی اشکال ندارد؟

ص:۱۰۹

۱- ماهنامه صبح شهریور ۷۵ شماره ۶۱، ص ۲۳.

ج همه انواع موسیقی حرام است.(۱)

حضرت آیه اللّه العظمی صافی گلپایگانی

۹ س در مورد حرمت موسیقی عده ای می گویند آنچه حرام است موسیقی مطرب لهوی است ولی موسیقی اصیل ایرانی و سنتی و کلاسیک و امثال ذلک اشکال ندارد خواهشمند است نظر شریفتان را بفرمایید.

بسمه تعالی

موسیقی ای که مناسب مجالس خوشگذرانی باشد حرام است بین انواع آن فرقی نیست چه سنتی باشد یا غیر آن. حضرت آیه اللّه العظمی تبریزی

۱- جامع الاحکام، ج ۱، ص ۲۹۳، مسئله ۱۰۰۷.

موسیقی مطرب هم مطلقا حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی بهجت

بسمه تعالی

غِناء و موسیقی چه سنتی و چه غربی و یا غیر این ها اگر تحریک شهوت کند حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی مظاهری

بسمه تعالی

کلیه صداها و آهنگ هایی که مناسب مجالس لهو و فساد است حرام و غیر آن حلال است و تشخیص آن با مراجعه به اهل عرف، یعنی افراد فهمیده متدیّن خواهد بود.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

ص:۱۱۱

نظر رهبر فرزانه درباره موسیقی اصیل ایرانی و سنتی و کلاسیک

بعضی خیال می کنند که مرز موسیقی حلال و حرام، موسیقی سنّتی ایرانی و موسیقی غیرسنّتی است، نه، این طوری نیست. آن موسیقی ای که منادیان دین و شرع همیشه در دوره های گذشته با آن مقابله می کردند و می گفتند حرام است همان موسیقی سنّتی ایرانی خودمان است که به شکل حرامی در دربارهای سلاطین، در نزد افراد بی بند و بار، در نزد افرادی که به شهوت تمایل داشتند و خوض در شهوات می کردند اجرا می شده، این همان موسیقی حرام است. بنابراین مرز موسیقی حرام و حلال، عبارت از ایرانی بودن، سنتی بودن، قدیمی بودن، کلاسیک بودن، غربی بودن، یا شرقی بودن نیست. مرز آن چیزی است که انسان را به بیکارگی، ابتذال، بی حالی و وا خوردگی از واقعیت های زندگی

ص:۱۱۲

بکشاند و نیز انسان را از معنویّت، از خدا و از ذکر غافل کند و به شهوترانی تشویق کند. (۱)

فتاوای مراجع عظیم الشأن درباره فرق غِناء و موسیقی

س با توجه به ترویج موسیقی از طرف بعضی از مراکز فرهنگی، وقتی با مردم حتی افراد تحصیل کرده در سطح بالا روبه رو می شویم و به آنها گفته می شود موسیقی مطرب حرام است و گوش ندهید، در جواب می گویند آنچه حرام است غِناء مطرب است و موسیقی اشکال ندارد. اکنون از محضر مبارکتان استدعا دارم فرق بین غِناء و موسیقی را مرقوم فرمایید؟

۱- روزنامه جمهوری اسلامی ۱۸/۱۱/۷۷ ۲۱ شوال ۱۴۱۹.

بسمه تعالی

غِناء خوانندگی مطرب و ملهی متناسب با مجالس عیش و نوش است و موسیقی نوازندگی با همان اوصاف است و در حکم با هم فرقی ندارند و هر دو حرام است.

مقام معظم رهبری

بسمه تعالی

غِناء در باب تلفظ و تعلم است ولی موسیقی مطرب هم مطلقا حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی بهجت

بسمه تعالی

غِناء یعنی خوانندگی و موسیقی یعنی نوازندگی و هر دو اگر مطرب و محرک باشد حرام است. حضرت آیه اللّه العظمی بهجت

ص:۱۱۴

بسمه تعالی

غِنـاء (آوازه خوانی منـاسب مجـالس خوشـگذرانی که در مضـمون باطل باشـد) و گوش دادن به آن حرام است و بنابر احتیاط واجب بایـد از مطلق خواندنی که با ترجیع صوت (چهچهه) است ولو در مضـمون باطل نباشد. و نیز موسـیقی لهوی (نواختن با آلات مخصوصه که مناسب مجالس خوشگذرانی باشد) و گوش دادن به آن حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی تبریزی

بسمه تعالی

کلیه صداها و آهنگ هایی که مناسب مجالس لهو و فساد است حرام و غیر آن

ص:۱۱۵

اشکال دارد و تشخیص آن با مراجعه به اهل عرف خواهد بود.(۱)

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

نظرات علّامه جعفری (ره)

نظر علامه محمدتقی جعفری (ره) درباره موسیقی

... درست است که تحریک مثبت و تشجیعی را که موسیقی انجام می دهد ما را از موجودیت حقیقی خود با یک گروه نوسانات بالاتر می برد، ولی هنگامی که موسیقی تمام می شود یک سرازیری حقیقی در خود احساس می کنیم ولی می بینیم که موسیقی سایه ای از ما برای ما ساخته و آن را بالا برده بود. اکنون شبح مصنوعی از بین رفته و واقعیات با همان خشونت برای ما نمودار می شود.

۱- استفتاء از دفتر مراجع.

بر همین جهت بوده است که در جنگ های صدر اسلام که در حدود هشتاد جنگ و دفاع بوده است نمی بینیم که مسلمین برای تهییج سربازان خود به موسیقی متوسل شوند و بلکه آنها شعارهای واقعی را به طور دسته جمعی می گفتند و تحریک می گشتند. چنانکه در یکی از جنگ ها قریش شعار ذیل را با موسیقی و هیجان می گفتند.

اُعْلُ هُبَلُ، اُعْلُ هُبَلَ

بلند باد هبل، بلند باد هبل

مسلمانان هم در مقابل می گفتند:

اَللّٰهُ اَعْلی وَ اَجَلَّ

ص:۱۱۷

خداوند بالا و بلندمرتبه است.(۱)

... با این که کفار از هرگونه وسایل موسیقی آن زمان برای تحریک سربازان خود استفاده می کردند مسلمانان کوچکترین اعتنایی به مسأله موسیقی نداشتند(۲) ... موسیقی موجب وصال نیست بلکه خیال وصال را در انسان تحریک می کند.

خلاصه: بایستی گفت: بشر از نظر کمبودی که در معرفت توانایی مواجهه با واقعیت دارد موسیقی را برای تسلّی خود تأیید می کند، پس نام آن را ضرورت می گذارد به همین جهت است که اسلام به موسیقی روی خوشی نشان نمی دهد و

۱- لسان العرب ماده عَلا.

۲- مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۲۰.

می خواهد و می خواهد انسان ها از زندگانی روحی و طبیعی با خودِ واقعیات روبرو گردند.

علتی که برای ممنوعیت موسیقی در منابع اسلامی ذکر شده است مسئله لهو و لعب است با نظر به علت کاملاً روشن می شود که اسلام می خواهد انسان را در دنیا، خود را در مقابل هیجاناتِ پا در هوا نبازد و آمادگی واقعی خود را از دست ندهد و تا بتواند خود را اختیارا سلب نکند. (۱)

۱- مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۲۶.

سه سؤال در مورد موسیقی از علاّمه جعفری (ره)

۱ آیا موسیقی روح انسان را تصفیه نمی کند؟

ج اگر موسیقی آن چنان که عاشقان دلباخته اش می گوینـد حقیقتا روح انسان را تصـفیه می کنـد. چرا با شـیوع موسـیقی در شرق و غرب بیماری های روانی و فساد اخلاقی به حدّی است که گفتگو درباره آن باعث شرمساری است.(۱)

۲ آیا تأیید موسیقی از طرف غرب دلیل بر عدم ضرر آن نیست؟

س امروز مانند دوران های گذشـته موسیقی یکی از آن موضوعاتی است که اکثریت قریب به اتفاق آن را تأیید می کنند. اگر چیزی واقعا ضرر

ص:۱۲۰

۱- مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۲۲.

داشت آیا می توانست این اندازه مردم را به خود مشغول بدارد؟

ج صحیح است ولی فراموش نکنیم که بشر در دوران های گذشته بردگی را هم زیربنای تمام مسائل اجتماعی و سیاسی خود قرار داده بود. به فکر هیچکس نمی رسید که یک اصل خلاف انسانی بوده است. (۱)

۳ آیا موسیقی در محل کار سبب کار بیشتر نیست؟

س آزمایش کرده اند وقتی که در کارگاهها موسیقی زده می شود کمیّت و نتیجه کار کارگران بیشتر می شود. این پدیده را چگونه با تحریم موسیقی می توان توجیه کرد؟

ص:۱۲۱

۱- مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۲۳ ۲۲.

ج مسلما افزایش راندمان کار انرژی می خواهد. خود تَمَوُّجات صوتی که نمی تواند در داخل بدن انرژی تولید کند. پس آن کارگر مجبور است انرژی بیشتری را در زمان کوتاهتری از دست بدهد تا پدیده فوق به وقوع بپیوندد. پس ظاهرا موسیقی در اینجا نقش مثبتی داشته است ولی همانطوری که گفته شد این نقش مثبت، ظاهری است.(۱)

در واقع موسیقی در اینجا هیچ عمل مثبتی انجام نداده بلکه جنبه منفی هم داشته است که باعث شده انرژی کارگران در زمان کوتاه تری صرف شود. به علاوه کدامین اصل انسانی می گوید برای افزایش دادن منافع سودگران، کارگران

۱- مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۳۰.

را در خیالات و تجسمیات بی اساس غوطه ور سازیم(۱)

نظر علّامه جعفری درباره گوش دادن به موسیقی های مجاز

در مواردی که ادای موسیقی را درمی آوریم و به برخی از موسیقی هایی که گمان می کنیم جز موسیقی های ممنوع نیست گوش فرا می دهیم. اگر هم فرض کنیم که این گونه امور ممنوع نباشد. حداقل قدم روی نوار باریکی گذاشته ایم که یک طرف آن قطعا قلمرو ممنوعیت و حرمت می باشد. و چون نَقْش آدمی

۱- جهت اطلاع بیشتر به نظر پروفسور گودور، در کتاب موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۲۲ یا کتاب زشتی های نوین مراجعه فرمایید.

لذت طلب است لذا تدریجا قانون را پایمال می سازد. (۱)

ضررهای موسیقی از دیدگاه علامه محمدتقی جعفری (ره)

۱ ایجاد عدم تعادل و توازن بین اعصاب سمپاتیک و پاراسمپاتیک. (۲)

۱- مبانی فقهی و روانی موسیقی.

۲- ۲- بی نظمی در این دو اعصاب مشکلات زیر را به همراه دارد: ۱ اضطرابات گوناگون ۲ عصبانیّت ۳ سستی ۴ بی ارادگی ۵ سرگیجه ۶ صُداع ۷ مالیخولیا ۸ نَفخ معده ۹ تحریکات قلبی ۱۰ طپش قلب ۱۱ بی نظمی ۱۲ آنژین صدری ۱۳ انقباضات عروقی ۱۴ اختلالات غدد مترشحه داخلی مخصوصا (تیروئید و تخمدان) ۱۵ اسپاسم لوله گوارش ۱۶ آسم (تنگی نفس) ۱۷ نزله انقباضی و ...، تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۳۸.

۲ مرض مانی (manie) (نوعی جنون است که درجات متعددی دارد).

۳ مرض سیکلموتیمی (۱) (cyclothymie)

۴ کوتاهی عمر

۵ مرض پارانویا (۲) (paranoial)

۶ ضعف اعصاب

۷ اختلالات دماغی (اغتشاشات مغزی، هیجانات روحی جنون)

۸ تأثیرات قلبی

ص:۱۲۵

۱- هنری باروک می گوید: نوعی بیماری روانی است که شخص بیمار گاهی می خندد و بعضی از اوقات از خود ترشرویی نشان می دهد و گاهی گرفته و غمگین است.

۲- نوعی مرض روحی است که شخص ادعاهای بی مورد کرده و خود را شریف تر و بالاتر از همه می داند.

۹ واسطه انتحار و خودکشی

۱۰ بیماری فشار خون

۱۱ عامل فحشاء

۱۲ تضعیف و تضییع حس شنوایی (سامعه)

۱۳ تضعیف و تضییع حس بینایی (باصره)

۱۴ هیجان

۱۵ سلب اراده و شکست شخصیت

۱۶ سلب غیرت

۱۷ عامل جنایت

۱۸ جلب توجه غیرطبیعی

۱۹ ازدست دادن نیروی فکری

۲۰ تضییع نیروی قضاوت

ص:۱۲۶

۲۱ افسردگی و خمودگی

۲۲ تهییج عشق(۱)

۲۳ شکست عمر و جوانمرگی

۲۴ زنجیر بردگی

۲۵ روش لغو ۲۶ اتلاف وقت(۲)

۱- یک نوع بیماری روانی است که مورد بحث و توجه روانکاوان است این بیماری شدت آن گاهی به جایی می رسد که طرف، خود برای هلاکت خود قیام کرده، خویش را به آب و آتش می اندازد، مسموم می کند، خودرا به زیرا اتومبیل معشوق رها می کند و این بیماری گاهی شخص را به تیمارستان می کشاند (تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۹۶).

۲- مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۳۳.

استفتائاتی درباره پخش موسیقی از صدا و سیما

۱ س آیا به نظر حضرت عالی استماع آهنگ هایی که از صدا و سیما پخش می شود چگونه است؟

ج موسیقی مطرب جایز نیست و آهنگ های مشکوک اشکال ندارد. (۱)امام(ره)

۲ – موسیقی که از رادیو و تلویزیون پخش می شود در بعضی موارد حالت غِناء دارد، آیا گوش دادن این نوع موسیقی حرام است؟

بسمه تعالی

هرگونه خوانندگی و نوازندگی که متناسب با مجالس عیش و نوش

ص:۱۲۸

۱– استفتائات، ج ۲، ص ۱۳.

باشد حرام است. (۱)مقام معظم رهبری

۳ پخش موسیقی های رادیو و تلویزیون چگونه است؟ آیا می توان بدون شک و شبهه به آنها گوش داد؟

اگر از موسیقی های مطربی که مخصوص مجالس لهو است نباشد اشکال ندارد و تشخیص موضوع، موکول به نظر شخص شنونده است. به هر حال پخش موسیقی در رادیو و تلویزیون دلیل حلیّت آن نیست. مقام معظم رهبری

۴ –س –آیا موسیقی که از صدا و سیما پخش می گردد حلال است و یا اینکه در افراد مختلف فرق دارد؟

۱- فرهنگ اسلام ویژه نامه بهار ۷۸، شملچه شماره ۳۴ نیمه دوم تیر ۷۷.

ج – مجرد پخش از صدا و سیما جهت شرعی بر اباحه نیست اگر در نظر مکلف، موسیقی مطرب مخصوص مجالس لهو و عیش و نوش باشد جایز نیست گوش کند.

۵ س در صورتی که موسیقی که از صدا و سیما پخش می شود، مشترک باشد و یا بسیار شبیه و گاهی همان آهنگ هایی باشد که در نوارهای مبتذل استفاده می شود، گوش دادن به این نوع موسیقی ها را جایز می دانید یا نه؟

ج اگر در نظر شنونده از آهنگ های مطرب لهوی متناسب با مجالس لهو و گناه باشد جایز نیست.(۱)

ص:۱۳۰

۱– ماهنامه صبح شهریور۷۵ شماره۹۱ ص ۲۳.

۶ رهبر عزیز انقلاب طی حکمی به ریاست صدا و سیما در مورد موسیقی در آن سازمان فرمود:

تنوع و جذابیت در صدا و سیما شرط لازم توفیق آن رسانه است. ولی این نباید موجب گرایش به شیوه های زیانبخش و مخرّب گردد. ترویج فرهنگ غربی و استفاده ابزاری از جاذبه های جنبی یا استفاده از موسیقی های لَهْوی و حرام و چیزهایی از این قبیل نباید به بهانه جذّاب کردن تلویزیون به این دستگاه مؤثر که در معرض دید همه قِشرها و خانواده است راه یابد. (۱)

۱- روزنامه رسالت ۶/۳/۷۸ ۱۱ صفر ۱۴۲۰.

فلسفه و مرز حرمت موسیقی از دیدگاه مقام معظم رهبری

موسیقی اگر انسان را به بیکارگی و ابتذال و بی حالی و واخوردگی از واقعیت های زندگی بکشاند این موسیقی حلال نیست، موسیقیِ حرام است. موسیقی اگر چنانچه انسان را از معنویت، از خدا و از ذکر غافل کند این موسیقی حرام است. موسیقی اگر انسان را به گناه و شهوترانی تشویق کند این موسیقی حرام است ... ممکن است فرضا یک موسیقی ساده بی ضرری را اجرا کنند. لیکن شعری که در این موسیقی خوانده می شود شعر گمراه کننده ای باشد. شعر تشویق کننده ای به بی بند و باری، به ولنگاری، به شهوترانی، به غفلت و این طور

چیزها باشد آن وقت حرام می شود.(۱)

معنای لهو از نظر حضرت آیه اللّه خامنه ای

لهو یعنی غفلت، یعنی دور شدن از ذکر خدا، دور شدن از معنویت، دور شدن از واقعیت های زندگی، دور شدن از کار و تلاش و فرو غلتیدن در ابتذال و بی بندوباری این موسیقی می شود حرام.(۲)

علامه شهید مطهری (ره) در این باره می فرماید:

واقعا موسیقی قدرت عظیم و فوق العاده ای مخصوصا از جهت پاره کردن

۱- در روزنامه جمهوری اسلامی ۱۸/۱۱/۷۷ ۲۱ شوال ۱۴۱۹.

۲- در روزنامه جمهوری اسلامی ۱۸/۱۱/۷۷ ۲۱ شوال ۱۴۱۹.

پرده تقوا و عفت دارد.(۱)

فتاوای مراجع در مورد موسیقی های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

۷ س حکم استماع موسیقی های صدا و سیما یا اداره ارشاد، ساخت و تعلیم و خرید و فروش ابزار آلات موسیقی چیست؟

ج هرگونه نوازندگی مطرب لهوی که متناسب با مجالس عیش و نوش باشد حرام است. مقام معظم رهبری

موسیقی اگر مطرب و مهیّج و مناسب مجالس لهو و لعب باشد حرام است و در غیر این صورت مانعی ندارد و مرکز بخش تأثیری در حکم ندارد.

حضرت آیه اللّه العظمی لنکرانی

ص:۱۳۴

۱- تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۷۲.

اگر موسیقی مطرب باشد استماع و خرید و فروش آن حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی بهجت

اگر موسیقی لهوی و تحریک کننده باشد حرام است. حضرت آیه اللّه العظمی مظاهری

آنچه را عرف مردم موسیقی می دانند استماع آن و ساخت و تعلیم و تعلم و فروش آلات آن حرام است. حضرت آیه اللّه العظمی صافی گلپایگانی

گوش دادن به موسیقی لهوی که مناسب مجالس خوشگذرانی می باشد جایز نیست و همچنین ساخت و تعلیم و خرید و فروش ابزار آلات موسیقی لهوی جایز نیست. حضرت آیه اللّه العظمی تبریزی

کلیه صداها و آهنگ ها که مناسب لهو و فساد است حرام و غیر آن حلال است و تشخیص

ص:۱۳۵

آن با مراجعه به اهل عرف عام خواهد بود. (۱) حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

نظر مراجع عظیم الشأن تقلید درباره خانه و هنرستان موسیقی

س طبق برنـامه ریزی هـای اعلاـم شـده بنـابر این است که خانه ها و هنرستان های موسـیقی در شهرسـتانها تشـکیل شود که با عکس العمل مردم مواجه شده است. نظر حضرتعالی در رابطه با رواج موسیقی چیست؟

بسمه تعالی

ج آموزش موسیقی و ترویج آن برای نوجوانان با اهداف نظام جمهوری اسلامی

سازگار نیست. مقام معظم رهبری

ص:۱۳۶

۱- ویژه نامه فرهنگ اسلام بهار ۷۸.

بسمه تعالی

موسیقی مطرب، شنیدن و تعلیم و تعلّم آن و تعاون آن حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی بهجت

بسمه تعالی

موسیقی لَهْوی تعلیم و تعلّم و اجرت گرفتن برای آن حرام است و این ها مظاهر فسادی است که به خاطر مسامحه بعضی از متصدّیان شروع شده است. حضرت آیه اللّه العظمی تبریزی

بدون شک تأسیس این گونه مراکز موجب گسترش فساد است و جایز نیست.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

موسیقی و ترویج و تأسیس مراکزهای تعلیم آن هم حرام است.

حضرت آیه اللّه العظمی صافی گلپایگانی

ص:۱۳۷

تعلیم و تعلّم موسیقی حرام است. حضرت آیه اللّه العظمی علوی (۱)

فتاوای مراجع تقلید درباره آموزش موسیقی

س – در برخی مراکز دولتی و خصوصی کلاس های آموزش موسیقی و تئاتر برای دختران تشکیل شده و مربیان مرد آموزش را به عهده دارند. آیا تشکیل چنین کلاس ها و شرکت دختران در این کلاس ها جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی

ج نگاه کردن به نامحرم و هرگونه کاری که مستلزم حرام و موجب مفسده باشد حرام است. مقام معظم رهبری

ص:۱۳۸

۱- فرهنگ اسلام ۲۰/۱۱/۷۷. ویژه نامه فرهنگ اسلام بهار ۷۸.

بسمه تعالی

موسیقی لهوی تعلیم و تعلّم و اجرت گرفتن برای آن حرام است و این ها مظاهر فسادی است که به خاطر مسامحه بعضی از متصدّیان شروع شده است.

حضرت آیه اللّه العظمی تبریزی

بسمه تعالی

حرام است. حضرت آیه اللّه مظاهری

بسمه تعالی

حرام است. حضرت آیه اللّه صافی گلپایگانی

بسمه تعالی

جایز نیست. حضرت آیه اللّه مکارم شیرازی (۱)

۱- ویژه نامه فرهنگ اسلام بهار ۷۸.

نظر مراجع تقلید درباره تشویق موسیقی دانان

با توجّه به آیات و روایاتی که در بحث موسیقی گذشت روشن شد که از نظر اسلام موسیقی مطرب جزء پلیدترین کارها است، تا جایی که شارع مقدس آن را در ردیف شراب و مقدمه زنا و سایر گناهان قرار داده است. از لحن شدید احادیث برمی آید که انسان عاقل برای نجات از این سم کشنده در جایی که شک هم دارد اجتناب می نماید. تا چه رسد مجالسی تحت عنوان موسیقی سنتی و اصیل ایرانی و امثال این ها را برپا نماید و جوایزی از بیت المال مسلمین به مروجین موسیقی بدهد. آیا در کشور ما مشکل مردم از جهت اقتصادی، اشتغال و بیکاری، تورم، ازدواج جوانان، فرهنگ ناب اسلامی و صدها امور دیگر حل شده تا به این کارهای باطل بپردازیم؟!

ص:۱۴۰

بر فرض هم که همه مشکلات ما حل شده، مگر اسلام عزیز اجازه می دهد اموال مردم صرف امور پوچ و بیهوده گردد. در کجای تاریخ معتبر اسلام داریم که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و یا حضرت علی علیه السلام و سایر ائمه علیهم السلام العیاذ باللّه جلسه ای تحت عنوان موسیقی اصیل عربی و ... تشکیل داده و مروجین موسیقی اعم از موسیقی حرام یا مشکوک را با بیت المال تقدیرنامه و صوت و کف مورد تشویق قرار دهند.

و اینک به فتاوای اسلام شناسان واقعی که همان علما ربانی و مراجع عظیم الشأن هستند توجه فرمایید:

س متأسفانه برخی متصدیان فرهنگی کشور، بعضی از نویسندگان طاغوتی را تشویق کرده و یا با برپایی جشنواره های موسیقی هدایایی را به

عنوان تشویق به موسیقی دانان می پردازند. آیا صرف بیت المال مسلمین در این راستا و اهدای هدایا از بیت المال به این گونه افراد جایز است؟ و اساسا این حرکات در نظام اسلامی چه صورت دارد؟

بسمه تعالی

ج صرف بیت المال باید طبق موازین قانونی و شرعی صورت پذیرد.

مقام معظم رهبری

تشویق کسانی که موسیقی لهوی می زنند حرام است و کسی که اموال عمومی را صرف آنها می کند ضامن است و نزد خداوند متعال مسئول اعمالش می باشد و باید توبه کند وگرنه در آخرت مسئول خواهد بود.

حضرت آیه اللّه العظمی تبریزی

ص:۱۴۲

موسیقی متداول فعلی به تمام اقسامه حرام است و تعلیم و تعلّم و صرف بیت المال مسلمین در این گونه امور حرام است و موجب اشتغال ذمّه مسئولین مربوطه است.

خداوند مسلمین را از فتن آخرالزمان حفظ فرماید.

حضرت آیه اللّه صافی گلپایگانی

... تشویق کسانی که موسیقی حرام می نوازند جایز نیست.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

مربوط به نظر مسئولین است ولی به طور کلی اگر کار حرامی صورت گیرد به هیچ وجه جایز نیست. حضرت آیه اللّه العظمی فاضل لنکرانی

حرام است و ضمان آور می باشد. حضرت آیه اللّه العظمی مظاهری

ص:۱۴۳

مصرف بیت المال مسلمین در مواردی که شرعا مجوزی نداشته باشد حرام است تا چه حد رسد که در مواردی صرف شود که شارع مقدس آن را نهی کرده است. حضرت آیه اللّه العظمی علوی گرگانی (۱)

سؤال در خصوص حکم شرعی موسیقی قبلاً فرموده اید موسیقی مخصوص مجالس لهو و طرب ممنوع است، استدعا دارد در خصوص لهو و طرب توضیح بیشتری بفرمایید.

بسمه تعالی

مجالس لهو و لعب مجالسی است که جهت خوشگذرانی از راه استماع به آواز و مانند آن منعقد می شود. حضرت آیه اللّه سیستانی ۱۶ شعبان ۱۴۲۶

ص:۱۴۴

۱- استفتاء از دفتر مراجع.

حکم صریح موسیقی در فقه اسلامی چیست؟

(۱)

سؤال ۱ ابهامات و بحث های فراوانی در خصوص «موسیقی» مطرح شده و گفته می شود که از نظر اسلام آن دسته از موسیقی هایی که مناسب مجالس لهو و لعب باشد ممنوع است. خواهشمند است بیان شرعی روشن و صریحی را در خصوص منظور از مجالس لهو و لعب با ذکر مصادیقی از این قبیل مجالس در صدر اسلام یا زمان معاصر مرقوم فرمائید.

جواب منظور از مجالس لهو و فساد مجالس گناه آلودی است که برای عیّاشی و هوسرانی از سوی افراد بی بند و بار تشکیل می شود. آهنگ هایی که

ص:۱۴۵

۱- نسخه اصل استفتائات سؤال ۱ تا ۴ در آرشیو مؤسسه قرآنی تفسیر جوان موجود است.

مناسب چنین مجالسی باشد حرام است هر چند به تنهایی و در خلوت انجام گیرد.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

جواب موسیقی اگر شهوت انگیز یا مفسده زا باشد حرام است و هم فقهاء عظام بر حرمت این دو قسم از موسیقی اتّفاق نظر دارند و اگر در فرمایش بزرگان، موسیقی لهوی و یا موسیقی مناسب مجالس لهو آمده است، برای این است که در قرآن شریف، اطلاق لهو الحدیث بر موسیقی حرام شده است «وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَری لَهْوَ الْحَدیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبیلِ اللّهِ بِغَیْرِ عِلْمٍ».(۱)

حضرت آیه اللّه العظمی مظاهری

ص:۱۴۶

۱- ۶ / لقمان.

جواب به نظر اینجانب تبعا لبعض الاعلام من الفقهاء قدس اللّه ارواحهم حرمت موسیقی و غِناء حرمت محتوایی است و هر صوت و غِناء و موسیقی که در آن ترویج بی بند و باری و بی عفتی و یا برای عیّاشی و هوسرانان خودخواه و غیرمتعهّد و یا ترویج باطل و تخدیر افکار و به انحراف فکری کشاندن انسان ها و یا از اسلام چهره ای ناخوشایند و خلاف سهولت و عدالت نشان دادن و ... باشد امثال موارد در همه و همه غِناء و موسیقی اش هم حرام و عامل و خواننده و مستمع مرتکب دو حرام شده اند و ناگفته نماند با پاسخ مرقوم نیازی به رفع ابهام آنچه در سؤال آمده نمی باشد کما اینکه حتی اگر آیه ای از قرآن هم با غِناء خوانده شود برای ترغیب به کار حرام و باطل غِنای آن هم حرام می باشد چه برسد به غِناء و موسیقی نسبت به سنت و مسائل دیگر اسلامی.

حضرت آیه اللّه العظمی صانعی

ص:۱۴۷

جواب امام (ره) در تحریر الوسیله در مکاسب محرمه مسأله ۱۳ میفرماید غِناء حرام آن نحوه خواندنی است که طرب انگیز باشد که مناسب مجالس لهو و محافل طرب و آلات لهو و ملاهی باشد. آیه الله مظاهری سلّمه الله در توضیح المسائل مسأله ۲۵۴۶ در مورد غِناء حرام میفرماید آن صوتی است که شهوت انگیز و طرب انگیز باشد چنانچه مراد از موسیقی حرام آن آهنگی است که شهوت انگیز و طرب انگیز باشد و در مسئله ۲۵۴۸ میفرماید چنانچه آهنگی شهوت انگیز و طرب انگیز نباشد حرام نیست آیه ا ... مکارم شیرازی در تفسیر نمونه در ذیل آیه ۶ سوره لقمان شرح مبسوطی بر غِناء داده است و مجموعه را خلاصه کرده و فرموده اند غِناء آهنگهایی است که متناسب مجالس فسق و فجور و اهل گناه و فساد می باشد (تفسیر نمونه جلد ۱۷ صفحه ۲۳ خط ۶) و شرح

ص:۱۴۸

داده اند که کسی که به غناء گوش میدهد در آن حال احساس میکند که اگر در کنار آن صدا شراب و فساد جنسی نیز باشد کاملاً مناسب است. پس با توضیح و بیان این دو مرجع خبره حیّ شاهد و ناظر زمان ما در معنای فتوای مرحوم امام (ره) که صدائی که مناسب مجالس لهو و محافل طرب باشد و آهنگ های آن گونه - آن موسیقی حرام است و آن نوع خواندن (چه زن بخواند چه مرد) حرام است که شهوت جنسی را برانگیخته کرده و اهل گناهان کبیره در مجالس شراب و زنا با آن نوع آهنگها و خواندنها خود را تحریک و مهیای معاصی میکند به قول امروزیها نوارهای مبتذل. پس به هر خواندنی و به هر نواختنی غِناء حرام در اسلام و موسیقی حرام در اسلام گفته نمیشود و اگر آهنگی یا صدائی مشکوک شد اصل بر حلّیت آن می باشد.

فقیه اهل بیت استاد ارجمند آقای سید مرتضی خاتمی

ص:۱۴۹

سؤال ۲ در فرض مذکور اگر موسیقی غیر ایرانی باشد چه حکمی دارد؟

فرقی بین موسیقی ایرانی و غیر ایرانی نیست مشروط بر اینکه از نوع مزبور در این محیط محسوب شود.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

جواب مناط در حرمت، شهوت انگیز و یا مفسده انگیز بودن آن است و امّا ایرانی و غیر ایرانی و مانند این ها تفاوتی ندارد.

حضرت آیه اللّه العظمی مظاهری

جواب آنچه درباره موسیقی حرام در سؤال ۳ مشروحا بیان شد به نوع لغت خواننده ایرانی باشد یا عربی یا هندی یا بهر لغت دیگر فرقی ندارد. آهنگ و صدائی که شهوت جنسی را تحریک کرده اهل فسق و و فجور از آن برای گناهان

کبیره استمداد می طلبد شرع مقدس استماع و نواختن و خواندن آن را حرام فرموده است.

فقیه اهل بیت استاد ارجمند آقای سید مرتضی خاتمی

سؤال ۳ حکم شرعی استفاده از موسیقی که خواننده آن زن باشد، چیست؟

جواب جایز نیست.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

جواب چون مفسده انگیز است، حرام است. حضرت آیه اللّه العظمی مظاهری

جواب همان است که در پاسخ سئوال ۳ و ۴ مشروحا بیان شد. خواننده زن باشد یا مرد فرقی ندارد. فقیه اهل بیت استاد ارجمند آقای سید مرتضی خاتمی

سؤال ۴ در صورتی که خواننده یا نوازنده موسیقی ضد انقلاب باشد آیا

رفتار و اعتقادات شخصی وی تأثیری در اصل حکم شرعی آن دسته از موسیقی که تولید او باشد بوجود می آورد یا خیر؟

جواب عقیده شخصی تأثیری در حکم موسیقی ندارد مگر اینکه با موسیقی خود نوع اعتقاد خویش را ابراز و دنبال کند.

حضرت آیه اللّه العظمی مکارم شیرازی

جواب دین مقدس اسلام برای خودسازی و رسیدن انسان ها به کمالات اخلاقی دستورات و برنامه هایی را ارائه نموده بنابراین با هر چیز و عاملی که آنها را از خداوند غافل و از اهداف عالیه انسانی دور سازد و افکار آنها را در مسیر شهوت حیوانی قرار دهد مخالف است در همین راستا هر آهنگی که طرب انگیز و شهوت پرور باشد و مناسب مجالس عیّاشی و گناه باشد

ص:۱۵۲

موسیقی و حرام است. حضرت آیه اللّه العظمی نوری همدانی

جواب صِرف اینکه، ضدّ انقلاب است، تأثیر ندارد، مناط در حرمت همان است که گفته شد.

جواب البته معلومست که موافق انقلاب اسلامی و دین اسلام و احکام قرآن کریم دنبال موسیقی و غِناء حرام نمیرود چه خود این عمل نمایش ضد فرامین اسلام و اسلامیت است لکن نعوذاً بالله اگر موافق انقلاب هم موسیقی غِناء حرام تولید کند در مسئله شرعی موسیقیِ حرام و غِناءِ حرام حرامست و تولیدکننده آن معصیت کار و فاسق و فاجر است. (۱)فقیه اهل بیت استاد ارجمند آقای سید مرتضی خاتمی

ص:۱۵۳

۱- نسخه اصل استفتائات سؤال ۱ تا ۴ در آرشیو مؤسسه قرآنی تفسیر جوان موجود است.

ضررهای موسیقی

ضرر موسیقی از دیدگاه دانشمندان جهان

براساس نظر بسیاری از روانشناسان، موسیقی احساسات بشر را در مسیر غیرطبیعی و غیرعادی توسعه می دهد و انسان را در یک عالم ناخود آگاهی کامل فرو می برد و قوه خیال بافی غیرطبیعی و غیرواقعی را در انسان زیاد می کند. موسیقی سبب لذت نیست بلکه فقط قوه خیال را تحریک می کند، و انسان از آن خیال های خود لذت می برد به خاطر آنکه اگر چند نفر حتی یک نوع موسیقی گوش دهند. لذتی که این ها از موسیقی می برند یک جور نیست و آن تخیلاتی که در آن فرو می روند یک شکل نیست بلکه هر کس یک نوع لذتی می برد و در یک عالم خیالی سیر می کند لذا می گویند اکثر

ص:۱۵۴

بیماری های روانی از همین جا شروع می شود که انسان در یک عالم گنگ فرو می رود که خود نمی تواند تعریف نماید.(۱)

و اینک به نظر بعضی از دانشمندان در این مورد توجه فرمایید.

۱ ویکتور هو گو (نویسنده مشهور فرانسوی)

علت اینکه ما از موسیقی خوشمان می آید این است که در عالم خیال ها و

۱- بر گرفته از کتاب موسیقی از نظر دین و دانش.

رویاها فرومی رویم.(۱)

۲ آرون کوپلند

موسیقی انسان را از عالم اصوات بیرون می برد و به یک دنیای خیالی و

برادران و خواهران عزیز جهت اطلاع در مورد موسیقی غیر از کتبی که در پاورقی اسامی آنها ذکر شده به این کتاب ها هم مراجعه فرمایید.

۱ - راز کامیابی مردان بزرگ ۲ تاریخ موسیقی نویسنده لرست دلین

۳ تاریخ موسیقی سعدی حسنی ۴ مناظره دکتر وپیر

۵ بلاهای اجتماعی قرن ما ۶ گناهان کبیره ۷ اندیشه و اندرزها

۱- موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۳۰.

رؤیایی می راند.(۱)

۳ لئون تولستوی (نویسنده روسی)

موسیقی محصول تحریک احساسات و هدف احوال نفسانی و عواطف انسانی است. (۲)

۴ دکتر ولف آدلر (پروفسور دانشگاه کلمبیا)

موسیقی علاوه بر اینکه سلسله اعصاب ما را در اثر جلب دقت خارج از طبیعی آن، سخت خسته می کند. عمل ارتعاش صوتی که در موسیقی انجام می شود

ص:۱۵۷

۱- موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۳۱.
۲- مدرک فوق.

تولید تعرض خارج از حد طبیعی در جلد می نماید که بسیار زیانمند است.(۱)

۵ دکتر آلکسیس کارل فیزیولوژیست بزرگ فرانسوی

ساز و آواز و کنسرت ها و اتومبیل ها و ورزش نمی توانند جای فعالیت ها و کارهای سودمند اجتماعی را بگیرند. رادیو نیز مانند سینما و موزیکال، کاهلی کاملی به کسانی می بخشد که با آن سرگرمند. بدون شک الکلیسم کارگران ما را از پا درمی آورد و سر و صدای رادیو و سینما و ورزش نامناسب روحیه فرزندان را فلج می کند(۲)

۱- تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب ص ۱۳۳ و مانند آن مناظره دکتر و پیر ص ۴۵۲.

۲- تأثیر موسیقی روان و اعصاب، ص ۱۳۴.

۶ هگل (فیلسوف مشهور آلمان)

ذکر و (عبادت) مسلمانان در معابدِ بی آلایش خود فکر می آورد. و دعای (مسیحیان) در کلیسا با عربده ناقوس و نقش نگارِ در و دیوار تشویش خاطر و انصراف ناظر(۱)

۷ کانت (فیلسوف مشهور آلمان)

موسیقی اگر از همه هنرها مطبوع تر باشد. ولی چون به بشر چیزی

ص:۱۵۹

۱- تأثیر موسیقی روان و اعصاب، ص ۱۳۴، مناظره دکتر و پیر ص ۴۵۳ ۴۵۲، موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۵۲، به نقل از کتاب مبانی فلسفه.

نمی آموزد از تمام هنرها پست تر است.(۱)

۸ دکتر آرنولد فریدمانی (پزشک بیمارستان نیویورک و رئیس کلینیک سردرد)

او بـا کمک دسـتگاه های الکترونی تعیین امواج مغز و تجربیاتی که طی مراجعه هزاران بیمار به دست آورده ثابت کرده اسـت یکی از عوامـل مهم خسـتگی هـای روحی و فکری و سـردردهای عصبی، گوش دادن به موسـیقی رادیو است مخصوصـا برای کسانی که به موسیقی آن دقت و توجه می کنند.(۲)

ص:۱۶۰

۱- تأثیر موسیقی روان و اعصاب، ص ۱۳۵.

۲- موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۴۷.

۹ دکتر ربرت (متخصص روانشناسی کودک در انگلیس)

اطفـال در رحم مادر تحت تأثیر موسـیقی قرار می گیرنـد و اگر مادر حامله به موسـیقی گوش دهـد ضـربان قلب طفل در رحم زیاد می شود این حالت از ۶ ماهگی به بعد است.(۱)

۱۰ دکتر اوریزن اسوت مارون

هیجـان بزرگترین عامـل سـکته هـای قلبی است هنرمنـدان اغلب به علت سـکته قلبی درگذشـته انـد. از این بیان معلوم می شود هیجانِ حاصله از موسیقی تا چه حد خطرناک است. (۲)

ص:۱۶۱

۱- مدرک فوق.

۲- موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۵۲.

۱۱ دانشمندان روانشناسی در مورد موسیقی می گویند

(موسیقی) آثار مرموزی را در دماغ و قوای مغز به جای می گذارد و آن اثری که از این حالت یعنی توجه غیرطبیعی محسوس است این است که اراده تضعیف می گردد و شنونده موسیقی تمام قوای خود را گویا در گوش متمرکز کرده و هیچ یک از اعضای بدن او در آن حال با اراده او حرکت نمی کند، لذا گاهی دست و پای شنونده طبق ارتعاشات صوتی و نواهای موسیقی بنای حرکت کردن را می گذارد و خلاصه یک رقص خفیفِ بدون اراده شنونده انجام می شود.(۱)

ص:۱۶۲

۱- مناظره دکتر و پیر، ص ۴۴۷.

۱۲ موسیقی عامل اخلال در دستگاههای مختلف بدن

موسیقی با نواهای حزن آمیز و یا آهنگ های نشاط انگیز خود گاهی آن چنان تعادل بین اعصاب سمپاتیک و پاراسمپاتیک را از بین می برد که اصول زندگی حیوان یعنی جذب و دفع و هضم و ترشحات ضربان قلب و فشارخون و مایعات دیگر را مختل ساخته و شخص را به امراض فراوانی نزدیک می سازد. آهنگ های شورانگیز موسیقی در اثر تحریک اعصاب نباتی گاهی آن چنان موجب اغتشاشات روانی شده که شخص را وادار به فعالیت های بی موقع و خوشی های ناگهانی: خنده های بی جا، پرحرفی، عصبانیت، گفتن سخنان مسخره آمیز می نماید. و در اثر ادامه این عمل ممکن است کم کم شخص به مرض هایی که نوعی از

جنون است مبتلا گردد. (۱)

جنون و دیوانگی

در اثر فشار شدیـدی که ارتعاشات و تحریکات خارجی موسـیقی روی اعصاب وارد می کنـد قـدرت انـدیشه و فکر را ازانسان می گیرد. زیرا قوه انـدیشه انسان در بین ارتعاشات موسـیقی زنـدانی می گردد و به تدریـج منجر به اغتشاشات فکری و نگرانی های روحی می شود تا جائی که موسـیقی نیروی خِرَد را فلج می کند و آثار جنون برای چنین افرادی پیش می آید و اکنون به نمونه هایی از این دیوانگی توجه فرمایید.

ص:۱۶۴

۱- مناظره دکتر و پیر، ص ۴۴۵.

۱ مجله روشنفکر درباره کُنْسرت موسیقی می نویسد:

... وقتی دخترها و پسرها آهنگ های تند و رعشه انگیزشان را مترنم می سازند. سالن به لرزه می افتد، دخترها جیغ می کشند، به سر و گوش هم مشت می کوبند، غش می کنند، موهای خود را چنگ چنگ می کَنَند و پسرها از هوش می روند. همه این ها در مورد تأثیر آهنگ های موسیقی در آنها است. (۱)

۲ در جریان کنسرت پر شر و شور گروه موزیک (ولینک استونز) مردی از شدّت هیجان برهنه شد و با حالت جنون آمیزی بر سر و کول انبوه خلایق به راه

ص:۱۶۵

۱- تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب نقل از مجله روشنفکر شماره ۵۶، ص ۲۶.

افتاد که توسط پلیس دستگیر شد. (۱)

۳ چندی پیش (براون) خواننده انگلیسی ضمن اجراء برنامه ای در فستیوال موسیقی پوپ ... تمام لباسهایش را از تن بیرون آورد و در برابر جمعیتی بیش از ۱۵ هزار نفر برنامه اجرا کرد. ابتدا پیراهنش را درآورد. و چون تماشاگران به هیجان آمدند وی هنگام خواندن آواز به کلی لخت و عریان شد و به خواندن و رقصیدن پرداخت در این موقع افراد پلیس خود را به صحنه رساندند و خواننده عریان را دستگیر کردند. (۲)

۱- تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب نقل از مجله جوانان سال چهارم.

۲- تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب نقل از مجله امید ایران شماره ۸۳۵، ص ۲۵.

۴ در ملبورن سوئیس پنجاه هزار نفر بعد از گوش دادن به یک کنسرت، موسیقی چنان آنها را به هیجان آورد که ناگهان همه با هم ریختند و بدون جهت یکدیگر را زخمی و مصدوم کردند تا پلیس خود را رساند چند نفر به ضرب چاقو از پای درآمدند و به چندین دختر تجاوز شد و تعداد زیادی مجروح شدند.(۱)

۵ در ایالت لیتل راک خانم ۶۴ ساله ای به نام لیکیام به جوانی پیانو می آموخت نغمات موسیقی چنان در روح جوان ایجاد هیجان کرد که بدون دلیل از جا برخاست و با ۱۹ ضربه چاقو معلم موسیقی خود را از پای درآورد. (۲)

ص:۱۶۷

۱- موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۲۰.

۲- موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۲۰.

۶ در یـک کنسـرت موسـیقی به دسـته ای از جوانـان برای اولین بار «هیستری» (یک نوع بیماری روحی)دست داد. آنها پس از برنـامه بیتـل ها به خیابان ها ریختنـد، اتومبیل ها را آتش زدنـد، شـیشه های مغازه ها را شکسـتند و مغازه ها را غارت کردنـد و تعداد ۳۱۵ نفر از آنها از فرط هیجان غش کرده و به بیمارستان انتقال داده شدند. (۱)

جنون خلیفه

حاصل عمر امام (ره) شهید مطهری (ره) می فرماید:

مسعودی می گوید: در زمان عبدالملك یا یکی دیگر از خلفای بنی امیه که لهو و موسیقی خیلی رایج شده بود. خبر به خلیفه دادند که فلان کس خواننده است و

ص:۱۶۸

۱- تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۸۳ نقل از مجله روشنفکر شماره ۷۹۰، ص ۵۴.

کنیز زیبایی دارد که او هم خواننده است و تمام جوان های مدینه را فاسد کرده و اگر به کار او نرسید این زن تمام مدینه را فاسد می کند. خلیفه دستور داد که غُل به گردن آن مرد انداختند و آنها را به شام بردند. وقتی به حضور خلیفه نشستند آن مرد گفت: معلوم نیست آنچه او می خواند غِناء باشد و از خلیفه خواست که خودش امتحان کند. خلیفه دستور داد که کنیز بخواند او شروع به خواندن کرد. کمی که خواند دید سر خلیفه تکان می خورد کم کم کار به جایی رسید که خود خلیفه شروع کرد به چهار دست و پا راه رفتن و می گفت: بیا جانم بر این مرکوب خودت سوار شو(۱) ... بعد شهید می فرماید:

۱- تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۷۲ ۷۱.

واقعا موسیقی قدرت عظیم و فوق العاده ای مخصوصا از جهت پاره کردن پرده تقوا و عفت دارد. (1)

کوتاهی عمر

از بسیاری از آیات قرآن کریم (2)و روایات ائمه اطهار علیهم السلام استفاده می شود که اعمال خیر بر وسعت رزق و طول عمر می افزاید ولی گناه و لهو و لعب برکت را از بین خواهد برد و از عمر انسان می کاهد و چون موسیقی مطرب گناه محسوب می شود. معمولاً مروجین موسیقی با وضع نامناسب و عمر کوتاه از

۱- تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۷۲ ۷۱.

۲- ۶ / اَنعام، ۹۶ / اعراف، ۵۲ / هود، ۴۰ / عنکبوت، ۲، ۳، ۴ / طلاق، ۱۰ ۱۲ / نوح.

دنیا رفته اند. هم اکنون اسم های برخی از آنها همراه با مدت عمرشان ذکر خواهد شد.

۱ مالیبران، استاد معروف موسیقی در حال خواندن آواز در سن ۲۷ سالگی سکته کرد.

۲ پرگولوزی نوازنده ایتالیایی در سن ۲۶ سالگی.

۳ بلینی نوازنده ایتالیایی در سن ۳۴ سالگی.

۴ موریس ژوبر نوازنده فرانسوی در سن ۴۰ سالگی.

۵ شوسون نوازنده فرانسوی در سن ۳۰ سالگی.

۶ نیکلادو گرینی نوازنده فرانسوی در سن ۳۲ سالگی.

۷ ژاربیژه نوازنده فرانسوی در سن ۳۷ سالگی.

ص:۱۷۱

۸ مندلس نوازنده آلمانی در سن ۳۸ سالگی.

۹ هوگوولف نوازنده آلمانی در سن ۴۳ سالگی.

۱۰ ماکس رگر نوازنده آلمانی در سن ۴۳ سالگی.

۱۱ موزارت نوازنده اطریشی در سن ۳۵ سالگی.

۱۲ شوبرت نوازنده اطریشی در سن ۳۱ سالگی.

۱۳ لانر نوازنده اطریشی در سن ۴۲ سالگی.

۱۴ حبیب سماعی نوازنده ایرانی در سن ۴۵ سالگی.(۱)

۱- نقل از کتاب تأثیر موسیقی بر اعصاب و روان موسیقی از نظر دین ودانش تاریخ موسیقی از سعدی حسنی.

علّت حرام بودن موسیقی و رقص

از مجموع آیات و روایاتی که در مورد موسیقی و رقص بیان شد استفاده می شود که شیطان اولین کسی است که موسیقی را ایجاد کرد و مدیریت مجالس رقص برعهده اوست و طبق اظهارنظر خودش اوست که به این مجالس رونق می بخشد تا به وسیله این دو مردم را از یاد حضرت حق تعالی غافل سازد و به طرف گناهان بکشاند.

و اگر مردمی موسیقی و رقص در مجالس جشن و زندگی روزمره شان رایج شد و از موسیقی با این همه مفاسدش به عنوان یک ابزار سرگرمی و تفریح استفاده کردند این موضوع سبب خواهد شد که چنین مردمی به طرف لهو و لعب و روابط نامشروع زن و مرد و شیوع سایر گناهان پیش بروند. و در نتیجه چنین

جامعه ای از یاد و نام خـدای بزرگ دور خواهد ماند و اعتقادشان به جهان پس از مرگ سـست خواهد شد. و طبیعی است که اگر مردمی چنین خصـلتی پیدا کردند جنایاتی از قبیل زنا، لواط، قتل، سـرقت، به وجود آمدن فرزندان نامشروع و سایر گناهان در میانشان زیاد خواهد شد و به دنبال آن هزاران امراض روحی و روانی و جسمی بوجود خواهد آمد.

و از طرفی موسـیقی و رقص معمولاً ـ وسـیله ای برای گرم کردن مجـالس خلفـای جـائر و پادشاهـان ظـالم و درباریـان متملق و ثروتمندان فاسد، امثال خلفای بنی امیه و بنی عباس و شاهان ساسانی و قاجار و پهلوی و ... لعنه اللّه علیهم بوده است. شاهان و خلفـایی که به چیزی جز عیاشـی و شـهوترانی و ایجـاد رعب و وحشت و سـرکوب و قتل و عام مخالفان فکر نمی کردنـد و در برابر

انبیاء و ائمه اطهار علیهم السلام و علمای ربانی ایستادند و امثال حضرت یحیی و امام حسین علیهم السلام را با آن وضع فجیع به شهادت رساندند.

بر همین اساس از همان اوایل ظهور اسلام عزیز پیامبر عظیم الشأن صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام با موسیقی و رقص و اموری که جامعه را از خداوند بزرگ دور می سازد و به طرف شیطان سوق می دهد به مبارزه برخاستند و آن را حرام دانستند.

امروز هم ترویج موسیقی و رقص یکی از راه های غربی ها و کشورهای استعمارگر برای غارت و چپاول ذخائر ملت ها است. زیرا اگر مردمی خود را با این گونه امور سرگرم نمودند به تدریج نسبت به سرنوشت کشورشان بی تفاوت خواهند شد و اگر مردمی چنین روحیه ای پیدا کردند بیگانگان به راحتی می تواند

ص:۱۷۵

زمام امورشان را به دست بگیرند و هر بلائی بر سر آن کشور درآورند و یکی از علل عقب افتادگی کشورهای جهان همین سیاست کشورهای استعمارگر است.

این روزها هم کسانی در کشور اسلامی ما در راه ترویج موسیقی به هر نام و عنوان گام برمی دارند دانسته یا ندانسته همان اهداف شیطان و سیاست های استعمارگران غربی را می خواهند پیاده نمایند، تا این ملت شریف را از هویت اسلامی خود دور سازند و زمینه سقوط و ذلت این مردم را فراهم سازند. در واقع چنین اشخاصی از اسلام و مُجْری قوانین قرآن که ولایت فقیه است ناراحتند و با ترویج موسیقی و مجالس لهو و لعب در برابر قرآن کریم و رسول خدا صلی الله علیه و آله ایستاده اند. اگرچه در ظاهر مسلمان هستند و دم از اهل بیت عصمت علیهم السلام و جاری کردن قوانین اسلام هم می زنند.

تقاضای ممنوعیّت موسیقی در غرب

کسانی که عمری به دنبال ترویج موسیقی بوده انـد امروز از عمل خویش پشیمان شده اند بر همین اساس برخی امریکائی ها تقاضای ممنوعیّت آن را نموده اند: مجله صبح در این مورد می نویسد:

گروهی از والدین نوجوانان، ضمن طوماری از کنگره آمریکا خواستند تا موسیقی «راک» و «رپ» را غیرقانونی اعلام کنند زیرا باعث از بین رفتن بچه های آنها می شود.

یکی از افراد به شبکه بی بی سی گفت که: پسر او تحت تأثیر یکی از آهنگ های (رپ) قرارگرفته که خودکشی را تبلیغ می کند. و یک پزشک نیز گفت که:

ص:۱۷۷

گوش دادن به این آهنگ ها باعث تضعیف حس شنوایی می شود. (۱)

نظر خواننده مشهور ایتالیایی درباره موسیقی

فرانکو باتیـاتو یکی از خوانـنـدگان مشـهور ایتالیـایی که موسـیقی (راک) را رها کرده است طی اظهار نظری در مورد موسـیقی راک گفت: انسان کافی است پیام های برخی گروههای راک را گوش دهد تا شیطان پرست شود. وی افزود: بسیاری از گروه های راک دچار نوعی تشـنج رفتاری شده و پیام های شـیطانی را در موسیقی خود وارد می کنند. در جهان امروز واقعیت ها با حماقت و بی کفایتی اعلام می شود و لذا جوانان را باید مطّلع کرد.

ص:۱۷۸

۱- مجله صبح: شماره ۷۶ آذر ۱۳۷۶ ص ۹. نشریه شملچه: شماره ۲۰ نیمه اول آذر ۷۶.

او که به عارف موسیقی ایتالیایی مشهور شده است در حال حاضر طرفداران زیادی دارد. باتیاتو تنها خواننده غربی است که برای پاپ رهبر کلیسای کاتولیک واتیکان آواز خوانده است.(۱)

رئیس انجمن شهر کوتابارو مرکز ایالت کلانتان مالزی رقص و آواز را ممنوع کرد (ایشان گفت:) مقامات دولتی معتقدند رقص و آواز منجر به رفتارهای غیر اخلاقی می شود. (۲)

۱- روزنامه جمهوری اسلامی، ۴/۱۱/۷۷.

۲- مجله زن۲۲/۷/۷۴ و نیز۶/۸/۷۴ ص ۷.

فهرست منابع

تفسیر جوان(برگرفته از تفسیر نمونه آیه اللّه مکارم شیرازی)، محمد بیستونی،

انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، جلدهای ۱ تا ۲۷.

بهشت جوانان (آنچه باید یک زن و مرد بدانند)، اسداللّه محمدی نیا،

ناشر: سبط اکبر، چاپ اول، ۱۳۷۹

موسیقی و تفریح در اسلام، شهید آیه اللّه دکتر بهشتی، بنیاد نشر آثار و

اندیشه های شهید آیه اللّه دکتر بهشتی، چاپ اول، ۱۳۸۴

مقدمه ای بر موسیقی درمانی ژاکلین اشمیت پترز ترجمه علی زاده محمدی

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹